

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897.      Andra Kammaren.      N:o 6.

Onsdagen den 24 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande februari.

§ 2.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 4, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af lagen om skydd för varumärken.

§ 3.

Vid härefter anställda val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare äfvensom af sex suppleanter för desse valmän utsågos:

till valmän:

- herr *J. Anderson* i Tenhult,
- » *A. G. Andersson* i Himmelsby,
- » *J. Andersson* i Lysvik,
- » *M. Andersson* i Löfhult,
- » *M. Arhusiander*,
- » *G. F. Berndes*,
- » *O. A. Brodin*,
- » *R. E. L. Darin*,
- » *J. Eliasson*,
- » *A. Hallqvist*,
- » *O. M. Höglund*,
- » *C. E. Johansson* i Berga,
- » *J. Johansson* i Noraskog,
- » *J. M. Johansson* i Mellbyn,
- » *S. J. Kardell*,

herr *G. Liljenroth*,  
 » *P. O. Lundell*,  
 » *N. Nilsson* i Skärhus,  
 » *S. Nordström*,  
 » *A. Olsson* i Tyllered,  
 » *A. G. Olsson* i Frösvi,  
 » *N. Svensson* i Olseröd,  
 » *N. Wallmark* och  
 » *A. Wiklund*,

samtliga med 177 röster.

Till suppleanter:

herr *J. Nilsson* i Skrafvelsjö med 129 röster,  
 » *C. Faxe* » 124 »  
 » *J. D. Laurell* » 124 »  
 » *E. Sahlin* » 123 »  
 » *A. Petersson* i Påboda » 123 »  
 » *J. E. Olsson* i Skiftinge » 123 » .

Ordningen mellan de ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottningar.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästförestående paragraf omnämnda val.

§ 5.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts proposition, i fråga om öfverlåtande å Karlskrona stad af kronans vattenledning derstädes jemte dertill hörande vattenfall, fastigheter och byggnader m. m., beslöt kammaren öfverlemla samma proposition till behandling af statsutskottet.

§ 6.

Herr *A. Hedins* motion, n:o 154, som härefter föredrogs, hänvisades jemväl till statsutskottet.

§ 7.

Efter föredragning, hvart för sig, af lagutskottets utlåtanden: n:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om jernvägsaktiebolag,

n:o 4, i anledning af väckt motion om tillägg till § 26 mom. 1 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster, och

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 2 § rättegångsbalken,  
biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

### § 8.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter föredragna utlåtande, n:o 20, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om arrendatorer af kronans jordbruksdomäner åliggande nybyggnadsskyldighet.

### § 9.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t angående inlösen af frälseskatteräntor.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion (n:o 132) hade herr *J. A. Sjö* hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag om att skattefrälseräntor måtte inlösas och afskrivas på samma sätt som frälseskatteräntor.

Utskottet hemställde emellertid, att herr *Sjö*s förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af herr *O. Erickson* i Bjersby samt *motionären*.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Sjö*: Då jag nu går att yttra mig i föreliggande fråga, anser jag mig böra anmärka, att jag icke har några frälseskatteräntor att utgifva och icke heller några att uppbära, utan står alldeles utom frågan och således är alldeles opartisk för att yttra mig i densamma.

Då jag väckte den motion, som nu föreligger till behandling, skedde detta i den fasta öfvertygelsen, att räntegifvarne, åtminstone största delen af dem, som bo i den valkrets, jag tillhör, blifvit under en lång följd af år så hänsynslöst behandlade, att man icke gerna kan se sådant utan att höja sin röst, för att någon rättelse och rättvisa måtte ske för dessa personer.

Utskottet säger i motiveringen för afslag å motionen, att »den uppfattning om rättvisa och billighet, som föranledt Riksdagens beslut om skattefrälseräntornas inlösen, icke kan med skäl återopas beträffande nu ifrågavarande slags räntor, hvilka såväl med afseende å sin tillkomst som sin beskaffenhet och storlek varit beroende af enskildt aftal, och det icke synes tillrädligt att ikläda staten någon

*Om utredning  
och förelag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälseskatteräntor.*

Om utredning  
och förelagang.  
intösen till  
statsverket af  
frälsskatte-  
räntor.

(Forts.)

skyldighet att inlösa räntor eller afgäld, som utan någon statens mellankomst tillkommit eller kunna tillkomma genom aftal mellan enskilde.» Och så hemställer utskottet, att vid motionen icke måtte fästas något afseende. Statsutskottet, med undantag af oss två reservanter, är således af den uppfattningen, att det är endast och allenast några enskilda aftal, som det här gäller, och att man därför icke bör göra något vid saken. Men herrarne veta lika väl som jag, att äfven indelningsverket var ett aftal mellan enskilde å ena sidan och Kongl. Maj:t å andra sidan, och att dessa öfverenskomelser fastslogos på en tid, grundskatterna på en annan tid. Grundskatterna voro ju intet annat än bevillningar, hvilka sedermera fastslogos under den uppfattningen, att när de utgått, skulle de fortfarande utgifvas. Härmed tycker jag, att man kan något så när jemföra förhållandet med dessa räntor, helst då de af kronans embets- och tjenstemän blifvit fastslagna på så sätt, att de, utan att föreskrift derom finnes, blifvit intagna i böcker, som ligga hos häradskrifvarne, i landskontoren och i kammarsarkivet.

Måhända frågar man: hvad är en frälsskatteränta? Jo, ingenting mera eller mindre än ett mellan en afträdare och en tillträdare af ett frälsehemman upprättadt eller förbehållet undantag, hvilket helt och hållet grundar sig på det mellan af- och tillträdaren upprättade kontraktet eller aftalet. När så är, kan man med skäl fråga: är det rätt och kan det vara med svensk lag öfverensstämmande, att innehafvare af frälsehemman skola vara skyldige att betala räntor *enligt domslut* och icke efter sådana kontrakt, som jag nu här omnämnt? Det har nemligen händt, att de icke fått betala efter kontrakt, utan i många fall blifvit dömda att betala efter jordeböcker, hvilka, såsom jag redan nämnt, blifvit upprättade utan föreskrift af något slags myndighet. De hafva fått betala efter rusttjenstlängder, adelsfaneregementets indelningsverk och efter skatterusttjenstlängder. Det är så mycket mera märkvärdigt, att så tillgår, som enligt kongl. förordningen af den 21 februari 1789, då Kongl. Maj:t fastslog dessa undantag att för evärdliga tider utgifvas, stadgades, att kontrakten skulle oryggligt efterlefas efter deras ordalydelse och utan förtydning. Deraf framgår också enligt mitt förmenande, att inga andra personer än just sådana, hvilka hafva dylika kontrakt eller aftal, hvarom den kongl. förordningen af 1789 förmäler, skulle vara berättigade till att få uppbära sådana räntor. Men så är i verkligheten ingalunda förhållandet. Såväl häradsrätt, hofrätt som högsta domstolen hafva dömt annorlunda. Likväl dömmes ibland si och ibland så. Jag vet flera fall, då frälseräntegifvare blifvit stämda, när de icke velat blifva uppskörtade för mycket, utan velat betala rimligt och efter kontrakt. Då de göra den invändningen, att de vilja betala efter kontrakt, så händer det, att frälseräntegaren säger, att han vill hafva efter den uträkning, han visat, och derest han icke det får, så stämmer han. Så har det uppstått många rättegångar. I de flesta fall har käranden vunnit,

och jag vet icke mer än ett mål, som afdömts till svarandens fördel, då han gjorde den invändningen: jag vill icke betala annorlunda än efter aftal. Men i de flesta fall har det dömts sålunda, att, då räntan af ålder utgått från hemmanet och varit antecknad i jordeböcker, svaranden, oaktadt han gjort den invändningen, att han ville betala efter öfverenskommelsen, likväl, då han icke kunnat visa, att sådan öfverenskommelse blifvit upprättad, ålagts att betala efter jordeböcker eller andra grunder. Sådana domslut hafva blifvit fälda, och att det går till på det viset, har jag sett i rättegångshandlingar.

Jag ber att få nämna, att 1831 års skattekomité skref ned till Konungens befallningshafvande i Kronobergs län och begärde uppgift om grunderna för frälseräntans uträkning i nämnda län. På den skrivelsen fick skattekomitéen som svar det meddelandet, att då tvist uppstått vid en del domstolar i det länet, förordnade i några fall domstolarne så, att grunden för beräkningen skulle tagas från två kronoskattehemman af lika hemmanstal inom socknen, som högsta och lägsta jordeboksräntan innehafva, och medium deraf utgöra frälseräntegarens rätt. I saknad af bestämd föreskrift om den riktigaste uträkningsmetoden i generelt hänseende kunna några annorlunda beskaffade uppgifter nu icke meddelas. Herrarne kunna häraf finna, att det icke går till så, som det skulle göra. När en räntegare skall utfä sin ränta, så är det vanligt, att han tager ett uträkningsbevis från den plats och den auktoritet, från hvilken han får det bäst för sig uträknadt, och det är i den valkrets, jag tillhör, i de flesta fall häradsskrifvaren. Dervid kan det skilja på ganska stora belopp. I Folsebo uti Elmeboda socken fick en frälseräntegifvare, som egde  $\frac{1}{4}$  mantal, sin ränta uträknad efter rusttjenstlängd, och den gick till 226 gånger högre från häradsskrifvaren, än hvad landskontoret hade uträknat den till. Och det förhåller sig, såsom jag nämnde: vilja de icke betala de högre beloppen, så måste dessa stackars räntegifvare, som få draga dagens tunga och hetta genom arbete och sträfsamhet, och oaktadt de icke fått någon afskrifning, underkasta sig rättegångar.

Man borde väl under sådana förhållanden söka åstadkomma en rättelse i detta afseende, och då jag endast hemställt om en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning om räntornas storlek och rätta beskaffenhet, så synes det mig, som om jag borde kunna få påräkna kammarens öra och hjerta till att bevilja ett så billigt anspråk.

I min motion har jag visserligen föreslagit, att Kongl. Maj:t skulle för Riksdagen framlägga förslag om att dessa räntor skulle afskrifvas på samma sätt som skattefrälseräntorna, men jag har sedermera tänkt, att det vore bättre, om man endast finge en utredning till stånd och dervid utrönt, huru det uti ifrågavarande afseende förhåller sig. För en enskild person är det nemligen omöj-

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälsekatte-  
räntor.*

(Forts.)

Om utredning ligt att verkställa en utredning så fullständig, som den i detta fall och förslag ang. bör vara.

inlösen till statsverket af frälseskatteräntor.

(Forts.)

Jag ber därför nu att få framställa ett alldeles nytt yrkande; ett yrkande, som jag tror, att herrarne skola vara så aktningvärda att bifalla. Jag vet alltför väl, att, om detta mitt yrkande bifalles, det endast blir ett beslut af denna kammare, ty Första Kammaren har redan fattat sitt beslut, nemligen bifallit utskottets hemställan; men jag ber det oaktadt vördsamt, att kammaren vill lyssna till detta mitt yrkande och sedan bifalla detsamma. Det är af följande innehåll: »att riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda såväl rätta naturen och antalet af de s. k. frälseskatteräntorna som ock deras räntebelopp, samt derefter, om skäl dertill synas föranleda, inkomma till Riksdagen med förslag om att dessa räntor måtte af statsverket inlösas och afskrifvas på samma sätt som skattefrälseräntor.»

Det är således endast under den förutsättning, att af utredningen skulle framgå, att det vore skäl till en sådan afskrifning, som förslag derom borde framläggas för Riksdagen; i annat fall begär jag det icke.

Jag hemställer om bifall till det nu af mig framställda yrkandet.

Häruti instämde herr A. T. Pettersson i Österhaninge.

Herr Sandquist: Herr talman, mine herrar! Då jag är nykomling här inom kammaren, så torde det höfvas mig att allra helst föra tystnadens värtaliga språk, men då jag från flera personer, såväl inom som utom min valkrets, blifvit uppmanad att rörande den af herr Sjö väckta motionen göra hvad jag kunde, så anser jag mig förpligtad att säga några ord uti föreliggande fråga.

De mångåriga, högljudda och med skäl berättigade klagomålen öfver sekelgamla orättvisor rörande grundskatter och skattefrälseräntor hafva tystnat, sedan dessa orättvisor blifvit undanröjda i kombinerad med den utsträckta värnpligten, men ännu förspörjas, såsom herr Sjö nogsamman framhållit, enligt mitt och mångas förmenande, högljudda klagomål öfver högst betungande onera, hvilka ännu blifvit kvar på en del i mantal satt jord. Dessa betungande onera utgöras, såsom väl känt är, af de s. k. frälseskatteräntorna.

Under den långa tid, då kampen om grundskatternas afskrifning utkämpades, gjorde sig allmänt den åsigt gällande bland skattegifvarne, att i och med grundskatternas afskrifning skulle den i mantal satta jorden blifva lika skattskyldig, och när den dag kom, då grundskattefrågan fick sin lösning i sammanhang med utsträckt värnpligt, så stärktes landtmännen ännu mera i denna öfvertygelse. Dessa skattdragande landtmän veta nu emellertid, hvad de icke förr visste eller anade; de veta nu, att i den s. k. stora afskrifningen de s. k. frälseskatteräntorna icke togos med i beräkningen af det skäl, som föregifves, att dessa frälseskatteräntor aldrig tillhört staten.

De känna äfven numera det hårda, för att icke säga stenhårda, moti- *Om utredning och förslag ang. inlösen till statsverket af frälsekatte- räntor.*  
 tiv, som anföres för att tillbakaslå hvarje välmnad motion i syfte att i någon mån bidraga till lindring af deras skattebidrag. De känna till det många gånger uttalade motivet: staten är icke skyldig att betala skulder, som enskilde köpare förbundit sig att utbetala till enskilde säljare. Det är, herr talman, just detta vetande, som gör, att dessa skattdragandes ställning är så mycket svårare. (Forts.)

Betungade med frälsekatte-räntor, som på ett torftigt mantal årligen kunna uppgå till öfver 350 kronor, hvartill kommer utsträckt värnpligt och tillagd tilläggsbevillning, befinna sig dessa frälsekatte-räntegifvare i ett högst bekymmersamt läge. Jag har här, herr talman, i min hand en uträkning på en frälsekatte-ränta från n:is 1, 3 och 4 om  $\frac{3}{4}$  mantal Salnö och  $\frac{1}{4}$  mantal n:o 2 i samma by, hvilken uträkning, utfärdad på Noors gård den 21 december 1891, slutar på en summa af 353 kronor 90 öre, och denna uträkning bekräftar således ensam, att den uppgifna summan, 350 kronor, icke var för högt tilltagen.

Då nu Riksdagen obestriddligen varit med om att pålägga frälsekatte-räntegifvare ökade onera uti utsträckt värnpligt och tilläggsbevillning och sålunda i högst betydlig mån försvårat eller förtyngt dessa räntegifvares ställning, så anser jag det vara billigt och rättvist, att Riksdagen äfven vidtager någon åtgärd, som i någon ringa mån kan bereda tillmötesgående på de klagomål, som med skäl uppstiga från frälsekatte-räntegifvarne.

Jag yrkar därför på det lifligaste bifall till den af herr Sjö i motionen föreslagna skrifvelsen. Dock hade jag ännu hellre varit med derom, om motionärens anhållan innehållit litet mindre, än hvad den gör, eller att den hade stannat vid att påyrka en skrifvelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t i syfte, att den högst bekymmersamma frågan måtte tagas i öfvervägande af Kongl. Maj:t för vinnande af nöjaktig utredning.

På nu anförda grunder anhåller jag emellertid, herr talman, att få instämma uti den af herr Sjö afgifna motionen.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är mycket ledsamt, att icke uteslutande känslöstämningar här få göra sig gällande, utan att man äfven måste taga hänsyn till skäl vid behandlingen af föreliggande frågor, och om det gäller att taga hänsyn till skäl, så tror jag icke, att motionären eller den senaste talaren har stora anledningar att återkomma med sina påståenden, på hvilka man snart kan börja att tröttna här i kammaren. Då Riksdagen det ena året efter det andra så bestämdt uttalat sin mening i frågan, kan man en gång ledsna på de ständigt återkommande framställningarna i ämnet.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med att redogöra för skillnaden mellan grundskatterna och frälsekatte-räntorna, ty de personer, som förut tillhört kammaren, ha hört detta upprepas år från

Om utredning och förslag ang. inlösen till statsverket af frälseskatteräntor. (Forts.)

är. Förhållandet är emellertid det, att dessa frälseskatteräntor, hvilkas afskrifning motionären föreslagit, grunda sig på en öfverenskommelse, som blifvit träffad, då en frälseman sålt en sin egendom till annan person. Säljaren har då betingat sig en årlig afgäld af egendomen. Här föreligger således en mellan tvenne enskilda personer träffad öfverenskommelse, med hvilken staten icke har haft något att skaffa.

Den förste talaren ville göra troligt, att dessa frälseskatteräntor skulle vara af samma natur som indelningsverket, hvilket också, såsom han nämnde, grundade sig på en öfverenskommelse. Här föreligger dock den ganska väsentliga skilnaden, att i fråga om indelningsverket var kronan den ena parten och rust- och rotehållaren den andra, men med frälseskatteräntorna har kronan icke något att göra mer än så till vida, att kronan låtit afgiften inregistreras i sina jordeböcker. Om staten skulle betala alla de skulder, som den låter inregistrera i sina handlingar, skulle detta leda derhän, att staten blefve ansvarig äfven för inteckningar och dylikt, som äro i kronans handlingar inregistrerade. Jag medgifver visserligen, att det kan ställa sig ledsamt för de räntegifvare, som finnas på åtskilliga orter — i synnerhet der förhållandena äro sådana som i Kronobergs län — men icke kan väl Riksdagen, därför att en tjänsteman begår en eller annan oegentlighet och gör uträkningar, som icke äro öfverensstämmande med lag och förordning, taga sig för att afskrifva alla dylika räntor. Saken får väl hafva sin laga gång. Om en tjänsteman gått origtigt till väga, så finnas domstolar och öfverordnade myndigheter, genom hvilka rättelse kan vinnas.

Det säges nu, att här endast begäres en utredning. En sådan kan ju visserligen icke skada, men hvad den utredningen skulle tjena till, kan jag icke förstå. En dylik utredning föreligger redan i 1877 års komitébetänkande, der man återfinner en af kammarrådet Anderson verkställd uträkning, enligt hvilken frälseskatteräntorna i sin helhet uppgå till omkring en och en half million kronor. Någon särskild uträkning af hvad hvarje särskild räntegifvare har att betala, lärer väl för Riksdagens del icke vara af någon som helst nytta eller intresse.

Samme talare nämnde också, att det förfares origtigt derutinnan, att man verkställer beräkningar dels på det ena, dels på det andra sättet. Det finnes dock fullt tydliga och klara lagbestämmelser angående de grunder, som man härvid har att följa. I kongl. förordningen den 21 februari 1789 stadgas nemligen, att med dessa frälseskatteräntor skall »uti evärdliga tider» förhållas »efter de emellan kontrahenterna slutna aftal och afhandlingar» — —. Förordningen är således i detta hänseende fullt tydlig och klar, och om en myndighet begår ett misstag, får man söka rättelse på annat håll.

Den nämnde talaren anförde också, att man i visst fall icke fått rätta sig efter den ursprungliga öfverenskommelsen. Jag för-



modar, att om denna öfverenskommelse funnits till hands, så hade man nog måst rätta sig efter densamma. Derom kan icke vara tal. Men om handlingen förkommit och öfverenskommelsen det oaktadt inregistrerats i kronans handlingar, så är det väl rätt, att räntan utgöres i enlighet med hvad denna inregistrering utvisar. Samme talare nämnde förlidet år om en rättgång, som uppkommit derigenom, att en häradsskrifvare gjort en oriktig uträkning af den ifrågasvarande räntan. Rantegifvaren blef sökt för räntan, enär rantetagaren fordrade det af häradsskrifvaren uträknade högre beloppet. Saken gick till högre instans, och der blef rantegifvaren ålagd att betala det af landskontoret beräknade lägre beloppet. Detta synes också vara alldeles riktigt, då landskontorets uppgift naturligtvis är grundad på jordeböckerna.

Jag kan således icke finna, att här är något för Riksdagen att göra, och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Jag återopade i fjor ett annat skäl, som jag äfven nu skall tillåta mig att upprepa. Om man skulle inlåta sig på något sådant, som motionären föreslagit, skulle man snart stöta på ännu andra betänkligheter. Jag anförde i fjor ett exempel angående Danvikens hospital, som en gång för mycket billigt pris sålde sina hospitals-hemma, men dervid betingade sig en hög afgäld, som skulle till hospitalet årligen utgå. Men detta gäller icke endast om Danviken, utan samma förfarande har förekommit i flera andra fall. Detta är också en slags ränta, precis af samma slag som frälse-skatte-räntorna. Hvad skulle nu följden blifva, om Riksdagen beslutade att betala alla dylika skulder? Det kan rimligtvis icke sättas i fråga. En person säljer sin egendom för billigt pris, men betingar sig dervid en hög afgäld, som sedermera staten skulle få betala. Det kan icke vara rimligt.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Brystorp: Det är visserligen sant, som den senaste talaren nämnde, att denna fråga varit före hos Riksdagen många gånger, och att resultatet ständigt blifvit detsamma. Jag vill därför instämma med honom deruti, att man kan hafva ledsnat på frågan, men det oaktadt vågar jag påstå, att motionerna om frälse-skatte-räntornas afskrifning blifvit ganska styfmoderligt behandlade.

Herr Sjö omnämnde, huru det stundom har tillgått, då frågor angående dylika räntor dragits inför domstol, och sjelf är jag i tillfälle att redogöra för huru det i detta hänseende kan ställa sig till följd af olika lagtolkning.

År 1820 upphörde min hemtrakt att vara bergslag, och dess-förinnan utgjorde vi blott half landtågsgård. Sedermera sökte emel-tid dåvarande frälseräntegaren uttaga full landtågsgård, och då nu en del bönder vägrade att betala, kom saken inför domstol. De lägre instanserna dömde olika i målet, som slutligen drogs inför Högsta domstolen. Der låg det nu och hvilade i tre år, efter hvil-

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälse-skatte-  
räntor.*

(Forts.)

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälsekatte-  
räntor.  
(Forts.)*

ken tids förlopp Kongl. Maj:t förklarade, att räntan icke alls tillkomme Finspongs egare, utan tillhörde kronan. Advokatfiskals-  
embetet i kammarkollegium sökte nu att utfä den förhöjda räntan,  
men Konungens befallningshafvande i Östergötlands län afslog det  
från statens sida framställda yrkandet. Ärendet fullföljdes emellertid  
hos kammarkollegium, som ändrade landshöfdingeembetets utslag på  
den grund, att räntan icke varit inbegripen i det köpeaftal, som en  
gång upprättats mellan staten och Louis De Geer, och sålunda måste  
tillhöra staten. Bönderna gingo till Kongl. Maj:t, som faststälde  
kammarkollegii utslag. Härefter började advokatfiskalsembetet samma  
process på nytt med åtskilliga andra hemman, som voro af alldeles  
samma beskaffenhet som de förra. Konungens befallningshafvande  
var sin gamla uppfattning trogen och afslog yrkandet, och äfven  
kammarkollegium fälde samma dom som förut och på samma grun-  
der. Så fortsatte hemmansegarne till Kongl. Maj:t, men här blef  
nu i högsta instansen kammarkollegii utslag upphäfdt och lands-  
höfdingeembetets fastställt. Skilnaden i tid mellan dessa olika do-  
mars afkunnande var dock ej större än tio år: den ena fäldes nem-  
ligen år 1869 och den andra år 1879. Detta har gjort, att i ett  
och samma hemmansnummer får den ena åbon betala den förhöjda  
räntan och den andra icke. Sådana oegentligheter som denna vore  
väl förtjenta af att vid en utredning tagas i betraktande.

I början af min riksdagstid väckte jag en motion angående just  
den fråga, för hvilken jag här redogjort, men statsutskottet förkla-  
rade, att på grund af 90 § regeringsformen ärendet icke finge komma  
under Riksdagens ompröfning. Jag vände mig då i petitionsväg till  
Kongl. Maj:t, som remitterade ärendet till kammarkollegium. Denna  
myndighet förklarade emellertid, att intet kunde åt saken i dess då-  
varande skick åtgöras. Sedan har frågan fått hvila just af det skä-  
let, att dessa pålagor äro inbegripna under skattefrälseräntorna, som  
ju i likhet med öfriga grundskatter snart skola försvinna. Detta  
visar emellertid, hvart man kan komma genom olika lagtolkning.

Det heter här i utskottets betänkande, att staten icke har nå-  
gon skyldighet att lägga sig i enskildes affärer. Detta påstående  
kan ju ha vissa skäl för sig i fråga om sådana räntor, som tillkom-  
mit derigenom, att egaren till ett hemman vid dess försäljning för-  
behållit sig en viss ränta. Men det finnes äfven andra räntor. Det  
finnes sådana frälseräntor, för hvilka staten tagit betaldt eller på  
annat sätt fått full valuta. Nu har det emellertid under tidernas  
lopp kunnat inträffa, att innehafvaren af hemmanet kommit på obe-  
stånd, hvarför hemmanet gått till försäljning på exekutiv auktion  
och dervid inropats af frälseränteegaren, som velat skydda sin rätt.  
Sedermera har denne kanske behållit hemmanet endast ett halft år  
och vid då skeende afyttring förbehållit sig samma ränta, för hvil-  
ken staten en gång tagit betalt. Huru förhåller det sig nu med  
räntor af detta slag? Jo, äfven dessa räknas till frälsekatte-  
räntorna. Detta anser jag emellertid vara origtigt. Det må nu vara sant, att,

då staten icke vill lägga sig i enskildes affärer i det ena fallet, det icke heller bör ske i det andra fallet: men jag anser det oakadt, som jag nyss nämnde, att sådana räntor, för hvilka staten fått full valuta, dock böra af staten inlösas.

Till följd häraf torde något hvar finna, att en utredning af frågan är nödig, och jag får därför instämma med herr Sjö i hans yrkande derom, att en skrifvelse i detta syfte aflåtes till Kongl. Maj:t.

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälseskatte-  
räntor.  
(Forts.)*

Herr Sjö: Jag ber herrarne om undseende för att jag för andra gången begärt ordet, men jag har gjort det med anledning af hvad som yttrades af en ärad ledamot af statsutskottet, herr Hans Andersson i Nöbbelöf, derom, att Kongl. Maj:t genom en förordning af 1789 fastslagit, att dessa räntor skola utgifvas i enlighet med ordalydelsen i de ursprungliga aftalen. Jag har äfven citerat denna förordning, men det har jag gjort för att ådagalägga, att räntegifvarne, på grund af detta uttryckliga uttalande, äfven äro berättigade att utgöra räntan efter den en gång träffade öfverenskommelsen, ehuru de i många fall ej få göra detta. Jag har påpekat många fall, der oegentligheter i detta hänseende förekommit.

Beträffande den af mig föreslagna skrifvelsen förmenade herr Hans Andersson, att en utredning icke vore behöflig. Den af mig åsyftade utredningen skulle dock, såsom jag såväl i min motion som i mitt yrkande framhållit, afse att undanrödja en bestående orättvisa. Den skulle afse att skaffa de mindre hemmansegarne rättvisa, så att man icke hade på sitt samvete att i flera fall ha begått en skatteorättvisa.

Jag är förvissad om att herr Hans Andersson har lika varmt hjerta för de små som jag och många med mig, och att han icke vill, att orättvisor skola existera inom vårt land, utan att han önskar gå till det allra yttersta för att åstadkomma rättvisa. Och äro vi ense om det, ja, låtom oss då icke afslå ett så billigt anspråk som det att erhålla en liten utredning i denna fråga. Skulle Kongl. Maj:t då finna, att denna utredning icke gifver anledning till någon förändring med afseende å dessa räntor. så ligger det ju i Kongl. Maj:ts hand att låta frågan förfalla. Så mycket vore dock vunnit genom aflåtande af en dylik skrifvelse, att man åtminstone för tillfället hade undanröjt missnöjet bland de skattskyldige, som utgöra dessa frälseskatteräntor, då man visat dem, att Andra Kammaren åtminstone hade lyssnat till deras böner om åstadkommande af en på rättvis grund beslutad utredning.

Hvad angår herr Sandquists yttrande rörande min motion, förefaller det, som om han icke skulle hafva hört mitt nyss framställda yrkande. Han yrkar nemligen bifall till min motion och säger, att han hade önskat, att jag icke gått så långt, som jag gjort. Jag hoppas för den skull, att han skall förena sig med mig i mitt senaste yrkande och afstå från att yrka bifall till min motion.

Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälsekatte-  
räntor.

(Forts.)

Slutligen vill jag nämna, att, då herr Hans Andersson påstår, att det skulle vara oberättigadt att afskrifva dessa räntor, äfven om det befundes, att de utgöras oskyldigt, om jag så må säga, jag icke kan finna någon giltig anledning till detta hans påstående. Kongl. Maj:t har, då dessa räntor fastslagits, enligt mitt förmenande vidtagit en åtgärd, som Kongl. Maj:t icke egt rätt till. Jag undrar just, hvad herrarne skulle säga, om de nuvarande undantagstagarne i hela vårt land skulle komma in med sina papper till häradskrifvare, kammарarkiv eller landskontor och säga: »vi vilja hafva dessa papper intagna i edra böcker för att få dem att gälla för evärdliga tider», samt Kongl. Maj:t sedan en vacker dag utfärdade en förordning om att undantag skulle utgifvas för evärdliga tider. Man kan, synes mig, med rätta resonera som så, att då nu gällande lag ej tillåter, att nyttjanderätt får in-tecknas eller gälla längre än högst femtio år, skulle ej heller nu ifrågavarande räntor utgå i alla tider, utan en gräns därför på ett eller annat sätt åstadkommas. Jag kan icke finna, att det är någon stor skilnad mellan dessa undantag och frälsekatte-räntorna, ty dessa senare äro och förblifva icke annat än undantag, som uppgjorts emellan frälseman och ofrälse, när ett frälsehemman öfverläts på ofrälse man.

Jag skall inte trötta herrarne med något längre anförande, utan vidhåller mitt yrkande.

Med herr Sjö instämde herrar *Folke Andersson, Jönsson i Mårarp, Petersson i Dänningelanda, Andersson i Löfhult och Olsson i Frösvi.*

Herr Vahlin yttrade: Det synes mig, att det af motionärerna nu framställda yrkandet icke bör utaf kammaren afslås, då det ju blott är en ytterligare utredning, som begäres. Det är väl sant, hvad som här framhållits, nemligen att en sådan utredning redan förut har skett. Men jag tror dock, att denna utredning är af så gammalt datum, att nu, sedan efter grundskatternas afskrifning frågan om frälsekatte-räntorna kommit mera på tal, än hvad som förut varit fallet, en del nya upplysningar om dessa räntors beskaffenhet, i vissa fall åtminstone, skulle kunna framkomma genom en undersökning, och därför får jag säga, att det synes mig vara obilligt af kammaren, om den afslår förslaget, då deri i hufvudsak icke begäres annat än en utredning.

Det finnes många landtmän i mycket bekymmersamma omständigheter, som få betala dylika räntor. Detta är äfven fallet, icke inom min valkrets, men inom den provins, jag tillhör, och det är omöjligt att öfvertyga dessa om att det icke skett dem en stor orättvisa genom grundskatternas afskrifning. Jag tror dessutom, att man äfven kunde få en annan vinst af att underkasta frågan en granskning, och det vore, att om en sådan förnyad och noggrann

granskning skedde, skulle vi möjligen få frågan afskrifven från Riksdagens dagordning, och det kanske vore rätt önskligt.

Af dessa skäl skall jag be att få instämna i herr Sjö's yrkande.

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälsekatte-  
rüntor.*

(Forts.)

Herr Restadius: Det har under diskussionen upprepade gånger riktigt framhållits, att frälsekatte-räntorna uppkommit på så sätt, att frälseman vid afyttring af sin jord till annan enskild person förbehållit sig vissa förmåner, och herr Sjö har skarpt karakteriserat naturen af detta aftal så, att det närmast är att jemföra med de undantagsaftal, som nu tidt och ofta ingås vid försäljning af en fastighet. Jag antager nu t. ex., att jag eger en fastighet, som är värd 20,000 kronor, och säljer den för en köpeskilling af blott 10,000 kronor mot det att köparen förbinder sig att till mig betala vissa årliga undantagsförmåner. Vore det då billigt af köparen att fordra, att staten skulle inlösa den afgäld eller ränta, som köparen sig åtagit? Är detta orimligt, så förefaller det mig ock vara lika orimligt, att vid ett rättsaftal, som på enahanda grunder uppkommit, nemligen genom enskild öfverenskommelse mellan säljare och köpare, enligt hvilken köparen och hans efterkommande ikläda sig vissa förbindelser, staten skulle vara pliktig att öfvertaga desamma. Detta synes mig, som sagdt, vara orimligt, och konsekvensen deraf skulle endast blifva den, att egare af jord, som besväras af inteckning af en eller annan art, skulle kunna komma till Riksdagen och säga: var så god och betala dessa inteckningar.

Det har af den siste talaren blifvit uppgifvet, att inom hans ort den föreställningen skulle hafva gjort sig gällande, att det vore en orättvisa, att icke räntor af ifrågavarande slag blefve inlösta och att följaktligen en utredning borde i detta hänseende ega rum. Men talaren erinrade på samma gång om att en dylik utredning redan egt rum. Jag föreställer mig, att den, som icke vill fatta skillnaden mellan frälsekatte-ränta och skattefrälseränta, icke genom en ny utredning skall komma i en bättre ställning. Det är gifvet, att anledningen, hvarför innehafvarne af frälsekatte-räntor ena gången efter den andra i Riksdagen göra försök att få detta onus inlöst, är den, att skattefrälseräntegarne hafva fått en sådan förmån. Men det finnes emellertid en giltig grund till att dessa fått en sådan förmån, i det att grundskatterna blifvit eftergifna och dessa räntor endast äro en art af grundskatterna.

En talare från Östergötland har framhållit, att åtskilliga oegentligheter skulle egt rum vid handläggning af ärenden af ifrågavarande art. Men en talare på skånebanken har redan fäst uppmärksamheten på att denna omständighet icke berättigar till borttagande af ett i laga ordning tillkommet aftal. Om jag icke riktigt uppfattade den förstnämnde talaren, framdrog han ett exempel, som skulle påvisa orättvisan i det förfarande, som nu eger rum. Han antog nemligen, att i ett visst tillfälle skattefrälseräntegaren inlöst räntan, och jorden således i hans hand blifvit frälse. Seder-

Om utredning  
och förslag ang.  
inlösen till  
statsverket af  
frälse-  
skatte-  
räntor.  
(Forts.)

mera sålde han egendomen, men förbehöll sig en ränta, svarande emot den, som förut utgått i form af skattefrälse. Röntan blef då frälsekatte, men det är ju alldeles tydligt, att detta uppkommit genom ett frivilligt aftal och icke står i annat samband med det aftal, som förut skett med Kongl. Maj:t och kronan, än att frälse-skatte-röntan händelsevis blifvit lika stor som skattefrälseröntan.

Huru jag än ser saken, kan jag ej finna annat, än att det är orättvist att begära, att staten skall träda emellan för att fullgöra förbindelser, som blifvit frivilligt åtagna. Då jag har denna mening, och då vidare denna fråga vid den ena riksdagen efter den andra blifvit fullständig utredd, kan jag ej annat än instämma med dem, som yrka afslag så väl å ifrågavarande motion som ock å det yrkande, som under diskussionen har blifvit framställt.

Herr A. Hedin: Det förhåller sig i sjelfva verket icke så, som den näst siste talaren yttrade, att motionären i sitt nyss framlagda förslag till resolution *blott* begär en utredning. Det förhåller sig icke så, utan han begär äfven utarbetandet af ett förslag, eventuelt gående ut på inlösen af frälsekatte-röntorna, allesammans utan undantag, och icke inskränkt till någon del af dem, beträffande hvilken utredningen till äfventyrs skulle gifva vid handen, att för en dylik åtgärd funnes någon särskild grund. Om förslaget vore inskränkt till en begäran om en utredning samt ett eventuelt förslag till Riksdagen — hvartill Kongl. Maj:t och Riksdagen utan tvifvel eger full befogenhet — att stifta en lag, hvarigenom man förekomme sådana missbruk, som de af motionären åberopade, kan jag för min del icke se, att det vore någon den ringaste betänklighet emot att bifalla ett sådant förslag. Ty är det så, att det kan ådagläggas, att en sådan ränta utkräfvcs i strid med gällande aftal vare sig på grund af någon tradition eller af origtig handläggning utaf ärendet hos myndigheterna, så är det ock visst och sant, att Kongl. Maj:t och Riksdagen hafva full rätt att stifta en lag, som blott i det hänseendet är »retroaktiv», att den förebygger ett sådant inrotadt missbruk och skyddar räntegifvares rätt.

Hade det varit fråga om en sådan utredning och en derpå beroende lagstiftning i ämnet, eller om skrifvelsen vore inskränkt derhän, att det begärdes icke en allmän inlösen, utan endast i sådana fall, der utredningen komme att visa, att dessa räntor vore likartade med dem, hvilkas inlösen Riksdagen för länge sedan beslutat, synes det mig, att en sådan hemställan icke bort möta några betänkligheter. Men så som den nu lyder, kan jag icke annat än hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sjö: Det var närmast med anledning af herr Hedins yttrande, som jag begärde ordet. Han sade nemligen, att mitt skrifvelseförslag skulle innehålla något helt och hållet annat än hvad det verkligen innehåller; så är dock icke förhållandet. Jag vill fästa

hans uppmärksamhet på, att mitt förslag endast innehåller begäran om en utredning samt en anhållan, att, derest Kongl. Maj:t på grund af denna utredning skulle finna skäl att framkomma med något förslag, detta äfven måtte ske. Jag skall be att icke endast för herr Hedin, utan äfven för kammaren i öfrigt ännu en gång få uppläsa det skrifvelseförslag, hvarpå jag här önskar få proposition framställd. Det lyder sålunda, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda såväl rätta naturen och antalet af de s. k. frälseskatteräntorna som ock deras räntebelopp, samt derefter, om skäl dertill synes föranleda, inkomma till Riksdagen med förslag om att dessa räntor måtte af statsverket inlösas och afskrifvas på samma sätt som skattefrälseräntor. Således, om skäl dertill förekomme, skulle afskrifning ske, eljes icke.

*Om utredning  
och förslag ang.  
inlösningen till  
statsverket af  
frälseskatteräntor.*

(Forts.)

Gent emot herr Restadii yttrande, att en utredning redan egt rum och att en ny sådan icke är behöflig, får jag säga, att förhållandet med dessa räntor verkligen är sådant, att en dylik utredning skulle vara af den största vikt. Jag har flerfaldiga gånger fäst uppmärksamheten derpå, men jag vill upprepa det ännu en gång, att frälseräntegearne skaffa sig uträkningar på räntans belopp der, hvarest räntebeloppet blir störst, vanligtvis då hos häradsskrifvarne. Ätminstone är det så i min valkrets, att räntebeloppet för ett hemmansnummer hos häradsskrifvaren kan vara 15 à 20, ja ända till 50 à 60 kronor högre än på landskontoret. Kan det verkligen, mine herrar, vara rättvist, att en stackars räntegifvare på detta sätt skall tvingas att betala högre ränta, än han verkligen är skyldig till? Jag för min del tror det icke. Vill man nu icke betala efter den högre uträkningen, blir man lagsökt. Länsmannen verkställer utmätning för räntan, eller också går det till rättegång genom häradsrätt, hofrätt och högsta domstolen. Men den, som en gång underkastar sig en sådan procedur med alla dryga omkostnader, afstår nog en annan gång från att på detta sätt söka få rättvisa och betalar hellre det belopp, som fordras, änskönt att det är ända till 50 à 60 kronor för högt. Vid förlidet års riksdag omnämnde jag — herr Hans Andersson har i denna punkt missuppfattat mig — att det i min hemtrakt var en man, som ett år blef dömd att betala räntan efter landskontorets uträkning. Men året derpå lagsökte räntegearen honom för räntebeloppet enligt häradsskrifvarens uträkning, hvilken här — på ett kvarts mantal — var 16 kronor 80 öre högre än landskontorets. Han fick alltså betala 16 kronor 80 öre mera, än han enligt landkontorets uträkning var skyldig att betala. Är detta icke en himmelsskriande orättvisa? Jag vill fråga herr Andersson i Nöbbelöf, om han verkligen kan hafva hjerta i sig till att motsätta sig en utredning för att få klarhet i frågan. Jag ätminstone kan det icke.

Herr Johansson i Noraskog: Jag skall endast be att få första uppmärksamheten på en sak, som gör, att denna fråga svårigen

*Om utredning och förslag ang. inlösen till statsverket af frälseskatteräntor.*  
(Forts.)

kommer att lemna Riksdagen i fred, förrän den antingen fått en sådan utredning, som begärts, eller också någon annan lösning. Detta förhållande ber jag särskildt att få betona med afseende på herr Restadius' yttrande. Han nämnde, att om en säljare gör ett undantag, så kan han göra det så, att det kommer att följa egendomen i all framtid. Men skillnaden mellan ett sådant undantag och en frälseskatteränta är den, att undantaget, för att man skall få det bevaradt, måste vara intecknad i fastigheten. Frälseskatteräntorna åter grunda sig väsentligen på anteckningar i jordeboken, som kunna vara ända till 200 år gamla och i följd deraf tvetydiga och ganska vilseledande. Detta är också orsaken till att häradskrifvarne kunna lemna en och landskontoren en annan uträkning i fråga om samma sak. Det är detta förargliga förhållande, som motionären med sitt framställda skrifvelseförslag åsyftar att på något sätt få rättadt. Kunde man genom en utredning få till stånd en viss öfverensstämmelse mellan uppgifterna i de jordeböcker från äldre tider, som förvaras dels å landskontoren och dels på andra håll, tror jag, att derigenom mycket skulle vara vunnet. Ty då kunde man få en viss- het om huru det i tvistiga fall förhölle sig med dessa räntor. Vi få nog ej fred i denna fråga derigenom, att vi på ett eller annat sätt slå i hjel motionerna, som beröra densamma, utan det vill synas mig, som att något måste åtgöras i saken. Jag tror därför, att kam- maren utan risk kan bifalla herr Sjös förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Sedan såväl herr Restadius som herr Andersson i Nöbbelöf försvarat utskottets hemställan i nu föreliggande fråga, kunde det visserligen vara onödigt att orda mera om densamma. Men då motionären nyss gjort ett förslag, som efter min mening icke innehålles i motionen, kan det ju vara skäl att med ett par ord bemöta äfven detta.

Motionärens nya förslag var, att det måtte inrymmas i skrifvelsen till Kongl. Maj:t begäran om en utredning rörande frälseskatteräntornas rätta natur och antal samt räntebeloppens storlek. Om något sådant begärts i herr Sjös motion, skulle nog utskottet ingått i svaromål; men då det icke fans i densamma, kunde naturligtvis utskottet icke yttra något derom. Då emellertid denna sak nu framkommit, vill jag göra följande fråga: om en sådan utredning, som herr Sjö önskar, kommer till stånd och denna utredning visar, att det ena räntebeloppet skall vara så stort och det andra så stort — kan man väl tro, att ett beslut af Riksdagen i det hänseendet skulle kunna hafva någon gällande kraft, då det är fråga om räntor, som såväl till tillkomst som till beskaffenhet och storlek grunda sig på enskilda aftal.

Det skulle väl taga sig underligt ut, om räntebeloppen bestämdes till andra summor än dem, som aftalats kontrahenterna emellan. Jag tror icke, att det skulle gå för sig, utan jag anser, att man får



foga sig i att sådana frågor, der tvist uppkommer om räntans storlek, lösas på rättslig väg.

Beträffande vidare behöfligheten af en utredning, som här särskildt framhållits, skall jag be att få påpeka, att ingen enda af de talare, som här försvarat yrkandet om eu sådan utredning, vågat komma fram med det påståendet, att den utredning rörande denna fråga, som förefinnes och som 1874 verkställdes af generaldirektör Anderson, i något fall är oriktig. Om något sådant visat sig, om man kunde säga att denna utredning icke hölle streck, ja då skulle det kunnat vara skäl att begära en ny utredning; men till dess något sådant visar sig, tror jag det icke kan vara skäl för kammaren att begära en sådan. I fjol, då samma förslag var före på afdelningen, var generaldirektör Anderson af den godheten att komma upp och lenna upplysningar i denna fråga; och han påstod då, att det i tabellerna för hvarje län angifna beloppet är uträknadt, huru det förhåller sig med hvarje särskild ränta till såväl natur som storlek. Tro herrarne, att de, som komme att företaga en ny utredning, skulle komma till något annat resultat. Jag tror det icke och anser det därför icke vara skäl att begära ny utredning.

Slutligen skall jag be att få påminna om det beslut, som kammaren i fjol fattade i en liknande fråga. Det motionerades nemligen då om afskrifning af afgäld från jordafsöndringar, såsom grundande sig på den på lägenheten belöpande andelen i grundskatter och indelningsverk. Under behandlingen af denna fråga påvisades, att afgälden i regeln icke åsattes efter denna beräkningsgrund utan sattes mycket högre, beroende på att i ämnet gällande förordning icke stadgade annat om afgäldens storlek, än att den ej finge understiga beloppet af ofvan nämnda andel. Derför förekomme också många aftal, dervid afgälden vore mycket större än den på lägenheten belöpande andelen i grundskatter och indelningsverk. Det beslut, som af Riksdagen i fjol fattades i denna fråga, blef därför också en skrifvelse till Kongl. Maj:t om nedsättning i afgälden, men blott till så stor del, som kunde anses motsvara andelen i grundskatter och indelningsverk. Den andra delen skulle vara kvar. Detta är ett bevis på att Riksdagen icke ville inlåta sig på sådana affärer som att staten skall betala enskilda personers skulder, hvilka uppkommit genom ömsesidigt aftal. Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sjö: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag för fjerde gången yttrar mig i denna sak, men jag kan ej underlåta att med ett par ord svara herr Persson i Stallerhult.

Han sade, att frågan vore utredd och att det endast berodde på domstol att döma i saken. Ja, förhölle det sig så, då kunde man, såsom nu är fallet, slippa att få se domstolsutslag af den mest olika beskaffenhet afkunnas i fråga om dessa frälseskatteräntor vid den ena rätten och vid den andra. Förhölle det sig med dessa räntor

Om utredning såsom han sade, då vore det nog rätt bestäldt med dem, men nu och förslag ang. inhösten till statsverket af frälsekatte-räntor. förhåller det sig icke så. Det må herr Persson ursäkta, att jag säger.

(Forts.) Kan det vara med rättvisa öfverensstämmande, att det skall gå till på det sättet med uträkning af räntor, såsom t. ex. Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs län svarat skattekomitén, att uträkningen af frälsekatte-räntorna der tillgår på så sätt, att man tager två lika stora hemman i samma socken af kronoskatte-natur och lägger den lägsta och den högsta jordboks-räntan till grund för utgörandet af sjelfva räntan. Kan det vara rätt? Ansvaret för orättvisorna beträffande dessa frälsekatte-räntor hvilat på dem, som motsätta sig mitt förslag om en på rättvisa grunder uppgjord utredning.

Grefve Hamilton: Blott några få ord med anledning af hvad herr Sjö svarade på herr Hedins anförande. Så vidt jag kunde förstå, bestyrkte herr Sjö dermed blott riktigheten af hvad herr Hedin yttrade. Det som här skulle vara intressant att få veta och som — i fall ett tillfredsställande svar derpå gäfvos — skulle göra, att man kunde vara med om herr Sjös förslag, det vore just detta: på hvilken grund anser herr Sjö, att staten bör inlösa frälsekatte-räntorna, då han sjelf uttryckligen förklarar, att de tillkommit genom enskilda aftal? Han har talat om, att det förekommer åtskilliga oegentligheter vid dessa räntors utgörande; men han har icke under de många anföranden, han här hållit, yttrat ett enda ord om skälet till att just statsmedel skola användas för räntornas inlösande, därför att dessa äro litet »krångliga». Om herr Sjö blott ville förklara, hvarför man i detta fall skulle taga ur statskassan och skänka till enskilda, då skulle man kanske kunna vara med derom. Men hvarken nu eller vid de många föregående tillfällen, då denna fråga behandlats här i kammaren, har något enda skäl till förmån härför framdragits. Ty det förhållandet, att räntornas utgörande i vissa fall varit förenadt med svårigheter, kan ju icke vara ett tillräckligt skäl.

Vidare skall jag be att få understryka en sak, som herr Persson i Stallerhult antydde, men som herr Sjö ej heller svarade på. Det torde vara alldeles obestriddigt, att, om en sådan utredning som den begärda skulle komma till stånd, den blefve en af de mest omfattande utredningar, som i vårt land förekommit. Ty de ifrågasvarande räntorna hafva icke tillkommit på någon gemensam grund, utan genom olika kontrakt, af hvilka en massa förkommit. Om nu en utredning skulle komma till stånd, skulle den för ändamålet nedsätta komitén undersöka hvarje frälsekatte-ränta i vårt land och afgifva en förklaring, huruvida den utginge med rätta eller icke. På så sätt skulle det vara bestämdt — anser motionären — med hvilket belopp den eller den räntan skulle utgå. Nej, så är det icke. Ty hvad blefve följden? Jo, följden blefve den, att när ko-

mitén förklarar, att en sådan ränta utginge med ett visst belopp, vederbörande komme att säga, att han ej vore nöjd dermed; och då måste ju likväl hvarje sådan fråga afgöras genom rättegång. Jag ber att få yrka afslag å herr Sjö's skrifvelseförslag och bifall till utskottets hemställan.

*Om utredning och förslag ang. inlösen till statsverket af frälseskatteräntor.*

(Forts.)

Herr Sandquist: Jag skall endast be att få återtaga mitt förra yrkande och i stället förena mig i herr Sjö's.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de kvarstående yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till det af herr Sjö under diskussionen väckta förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsposition.

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inlösen af frälseskatteräntor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Sjö under diskussionen väckta förslag.

Omröstningen visade 155 ja mot 45 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

### § 10.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande, n:o 22, i anledning af väckta förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehållets sättande på vakans.

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehållets sättande på vakans.*

I ofvannämnda ämne hade inom Riksdagens Andra Kammare väckts förslag *dels* i motion n:o 60, deri herr *Folke Andersson* i Helgesta, med hvilken herr A. P. Gustafsson med flere instämt, hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och för nästa Riksdag framlägga förslag derom, att rust- och rotehåll i sin helhet eller — om detta ej på en gång läte sig göra — åtminstone hvad Örebro

*Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehällets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)*

län beträffade rust- och rotehållet, måtte i mån af nuvarande manskapets afgång sättas på vakans och staten öfvertaga såväl rustning som rotering på enahanda grunder och vilkor, hvilka gälde för rust- och rotehåll, som redan blifvit satt på vakans, samt *dels* af herr *J. Andersson* i Lysvik med flere, hvilka i motion n:o 81 föreslagit, att Riksdagen måtte i aflåten skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag om rust- och rotehållets försättande på vakans i mån af nuvarande manskaps afgång samt statens öfvertagande af rustning och rotering.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling dessa motioner blifvit öfverlemnade, hemställde emellertid, att desamma icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Folke Andersson: Jag beklagar, att statsutskottet icke funnit skäl att fästa något afseende vid min motion. Jag trodde, att jag hade påvisat sådana missförhållanden, som kunde vara värda att fästa någon uppmärksamhet vid, men det tyckes icke utskottet hafva funnit.

Jag har visat, huru orättvist det enligt min tanke är med afseende på rustnings- och roteringskyldigheten särskildt inom Örebro län, som jag tillhör. Såsom herrarne hafva sig bekant, är en soldatrote i Örebro län uppskattad till 160 kronor, men i vakansafgift får man betala 200 kronor. Jag har hos fackmän frågat efter skälet härtill, men ingen har kunnat svara derpå, och statsutskottet har icke heller sagt ett enda ord härom. Jag har också visat, att om man har effektiv rotering, blifver orättvisan än värre. Sedan genom 1892 års urtima Riksdags beslut tillstånd dertill lemnats, erhåller soldaten numera vanligen kontant årslön. Jag har andel i en soldat, till hvilken vi, förutom städja, lega, bostad och kåltäppa, få betala 220 kr. i kontant årslön, så att rotens hela årskostnad ej torde understiga 300 kr. Vi få sålunda betala omkring 140 kr. om året mera, än om vi hade roten på vakans. Jag frågar: kan det vara rättvist, att så skall fortgå? Utskottet erinrar visserligen om att ny uppskattning af rustnings- och roteringsbesvärens värde skall ega rum 1899, och att det då blir tillfälle att få rättelse i orättvisan; men jag tviflar på att detta blir möjligt. Om man, då ny uppskattning skall ske, kommer att dermed förfara på samma sätt som då förra uppskattningen skedde, då man tog ett medelpris för hela länet, då blir uppskattningen lika orättvis som förut. Ty förhållandena i dessa afseenden ställa sig ganska olika i samma län. Och för öfrigt, då man tänker sig, att 1894 (således 2 år efter urtima riksdagen) lejde vi en soldat och kostnaden därför torde ej understiga 300 kronor årligen, medan roten är uppskattad blott till 160 kronor, så få vi betala 140 kronor mer, än om vi haft roten på

vakans, och då det blir 8 år tills nya uppskattningen träder i kraft, så ha vi fått under denna tid betala 1,100 kr. mer, än om vi haft roten på vakans. Kan någon förundra sig öfver att sådana orättvisa förhållanden alstra missnöje?

Jag tror ej, att det skulle blifva förenadt med några svårigheter för staten, om den öfvertog rekryteringen. Nu eger jag rätt och är också skyldig att lega soldat, men jag eger rätt till ersättning af staten efter tio års förlopp. Hvad vore väl då naturligare, än att staten också betalade karlen, så att jag sluppe att stå såsom mellanhand. Någon har sagt, att detta ej låter sig göra därför, att det skulle ändra karlens karakter, om han skulle legas af staten. Han skulle nemligen då kallas för värfvad. Men, om jag eller staten betalar den kontanta lönen, icke förändrar det personens karakter? Det är ju ändå samme person. Jag försäkrar kammaren, att inom den ort jag tillhör råder stort missnöje beträffande denna sak. Icke mindre än 200 rust- och rotehållare ha hos Kongl. Maj:t sökt att få ändring härutinnan. Om nu de landsdelar, som fått sin vakanssättning, finna sig belättna, så är det väl icke heller mer än rätt, att Örebro län, då det så lifligt önskar det, äfven kommer i åtnjutande af samma förmån. Det finnes en gammal regel, som jag tror att vi alla vörda och akta, nemligen den, att allt hvad I viljen att människorna skola göra Eder, det skolen I ock göra dem. Om vi t. ex. i Örebro län hade rust- och rotehålllet på vakans och båtsmanshållet vore effektivt, och de landsdelar detta berörde ville hafva det på vakans, hvad skulle herrarne då säga, om vi satte oss deremot?

Jag tror, att vi, som vilja att staten succesivt skall öfvertaga rekryteringen, ha rättvisan på vår sida. Hvarför då icke försöka med ytterligare ett län, om kammaren icke vill taga alla? Jag har endast begärt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att han ville låta utreda och för nästa Riksdag framlägga förslag derom, att åtminstone hvad Örebro län beträffar rust- och rotehålllet måtte sättas på vakans.

Naturligtvis skulle det icke ske på en gång, utan i mån af manskapets afgang, och det tjenar vanligen omkring 30 år; således skulle det här blifva en 30 år lång öfvergångstid.

Jag vill därför vördsamt anhålla, att herrarne måtte gå med på mitt förslag. Jag vet väl, att ett bifall dertill icke kan hafva någon direkt verkan, eftersom Första Kammaren redan har afslagit detsamma, men jag tror mig kunna påstå, att jag har rätten på min sida, och hoppas vinna understöd åtminstone af herrar rust- och rotehållare i mitt yrkande om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att han måtte taga frågan om hand. Herr talman, jag yrkar bifall till min motion.

Herr Bergendahl: Herr talman, mine herrar! I den form, hvori föreliggande motioner framkommit, kan jag för min del icke

*Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)*

*Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)*

vara med om att lemna mitt bifall till desamma, utan måste förena mig med utskottet i hemställan om afslag.

Det är alldeles gifvet, att — huru önskligt det än skulle vara, om indelta infanteriet och återstående delen af indelta kavalleriet sattes på vakans — det dock tillräckligt tydligt framgår af de förhandlingar, som förekommo vid urtima riksdagen, att det skulle vara högst olämpligt, om en sådan genomgående vakanssättning redan nu skulle beslutas. Detta hufvudsakligen af det skäl, att man auser att rekryteringen, om den skall förrättas af staten, kommer att bli mycket kostsamare, än om rust- och rotehållaren, hvar och en inom sitt område, fortfarande åläggas detta bestyr. Likvisst framhölls vid urtima riksdagen af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att han hoppades den tid icke vore långt aflägsen, då en vakanssättning af återstoden af det indelta kavalleriet skulle kunna ske. Såsom skäl härför anfördes, att, då en rekrytering af detta vapen endast kräfvor omkring 40 man per år, dessa rekryter borde kunna anskaffas utan svårighet.

Nu hänvisar utskottet till den värdering, som skall ega rum 1899 och sedermera hvart tionde år, hvarigenom kostnaderna för rust- och rotehållet skulle tillräckligt och fullständigt blifva betäckta. Men dervid ber jag att i afseende på kavalleriet få påpeka den olägenhet, som härigenom icke undanrödjes, utan fortfarande kommer att kvarstå, nemligen remonteringen. Hvar och en, som bor i de trakter, der det indelta kavalleriet är förlagdt, har erfarenhet utaf det missnöje, ofta berättigadt, som genom remonteringen uppväckes, och litet hvar har sett af tidningarna, huru på åtskilliga håll tvister uppstått mellan å ena sidan rusthållarne och å den andra landshöfdingeembetena och regementsbefälet, tvister, som varit af mycket obehaglig beskaffenhet och som det vore önskvärdt att kunna undvika.

Dertill komma de militära skälen för kavalleriets vakanssättning, nemligen detta vapens större krigsduglighet. Fastän jag således på de skäl, som anförts, icke kan vara med om att med min röst bidra till att föreliggande motioner i deras vidsträckta omfattning vinna framgång, har jag dock velat uttrycka mitt gillande af desamma uti hvad de angå kavalleriet. Till slut hemställer jag till de ärade motionärerna, att de må till en kommande Riksdag förnya dessa i den rigtning jag framhållit, dock så att de då ej ensamt skola gälla Örebro län, utan äfven de öfriga delar af landet, der indelt kavalleri är förlagdt.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman! Jag skulle för min del gerna kunna biträda den mening motionärerna omfatta, derest jag icke fruktade, att, om deras förslag så lätt skulle vinna gehör i Riksdagen, vi då snart hade någonting annat att vänta.

Som herrarne känna, har ju en vakanssättning redan egt rum i Skåne, och detta var ju på sätt och vis en lindring för oss, ehuru

mycket återstår ännu; men 1899 är att hoppas, att de olägenheter, som motionärerna nu frambållit, i de flesta fall skola blifva afhjelpa.

Men det är någonting annat, som motionärerna också frambållit och som utskottet icke svarat på, eller hvarför de vakanta numren få betala 200 kronor i vakansersättning, ehuru denna icke upptaxerats till mer än 160 kronor. Ja, det är ett förhållande, som utskottet icke ansett sig befogadt att ingå i utredning om, men naturligtvis är det enligt min tanke orättvist, att, när staten bestämt den grund, efter hvilken vakanta nummer skola betala ersättning, rusthållare då blifva ålagda att betala ända till 40 kronor för mycket. Jag hoppas dock, att motionärerna å rätt håll kunna få reda på hvarifrån detta kommit, ty står icke någon annan utväg till buds, förefinnes ju alltid en rätt, som icke nekas, i fall det är nödvändigt, nemligen att här i kammaren till vederbörande statsråd framställa en förfrågan, hvarför man gått till väga på sätt som nämnts.

Hvad rusthållets vakanssättande beträffar, så är det så nyligen en del kavalleriregementen blifvit satta på vakans, att den icke hunnit fullt tillämpas, och så länge tycker jag icke det är skäl att börja med de andra regementena, förrän vi sett huru det gått med rekryteringen vid de redan vakanssatta.

Efter hvad jag har mig bekant, så värfvade man vid de skånska kavalleriregementena först på 3 år — det var beräknadt, att de värfvade sedan skulle rekapitulera och tjena i sammanlagdt 8 år — men man lyckades icke med denna 3-års värfning, ty när de unga knektarne tjenat i 3 år, underläto de att rekapitulera, lemnade militärbanan och återgingo till privatlifvet igen. Detta blef en för stor omsättning af manskap — lät vara från militärisch synpunkt förmånlig, då derigenom god tillgång på öfvadt folk erhöles — men militärskolorna blefvo under sådana förhållanden ganska dyra att underhålla.

I längden har det således icke gått att rekrytera på det sättet, hvarför man ock der öfvergått till att värfva på 6 år, hvilket hittills lyckats bra, men huru länge det går, vet man ju icke. Således, min tanke är, att, om vi skulle bifalla motionärernas förslag och sätta hela den indelta armén på vakans, skulle det icke dröja många år förrän vi nödgades gå in på den rena värnplikten, ty det är icke möjligt att rekrytera vid en så hastig omsättning af hela den stående armén, som skulle blifva en följd af en sådan förändring. Jag för min del är i närvarande stund icke beredd att gå in på en sådan väg, utan tycker att man bör tänka sig för litet först, ty saken tål verkligen att tänka på.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Barnekow: Herr talman! Andra Kammaren är nu inne på en fråga, som den många gånger förut behandlat, frågan

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehållets sättande på vakans.*  
(Forts.)

Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)

om indelningsverket och huru länge det skall bibehållas. Här är väckt förslag utaf en ledamot af kammaren, som begär att åtskilliga regementen skola sättas på vakans. Ja, mine herrar, det är en fråga, som återkommer och återkommer i det oändliga, intill dess alla regementen blifvit satta på vakans, ty derhän måste vi slutligen komma, det måste vi vara beredda på. Frågan är blott när denna tidpunkt kan anses vara inne.

Som vi veta, omfattar vakanssättningen båtsmanshållen och nu senast kavalleriet i Skåne, men naturligtvis önska alla öfriga rust- och rotehållare att äfven deras regementen skola sättas på vakans.

Nu anför statsutskottet såsom skäl, hvarför tidpunkten ej är lämplig: »då härvid rustnings- och roteringsbesvären, äfven då de utgöras effektivt, komma att uppskattas till sitt fulla värde samt detta lägges till grund för lindringen i besvären, synas rust- och rotehållarne härigenom vara tillförsäkrade möjlighet att till fullo erhålla den lindring och godtgörelse, som skola dem beredas». Men, mine herrar, det är omöjligt att till sitt fulla värde upptaxera en utgift, som är så omvexlande som denna.

Jag vill belysa detta med ett exempel. Antag, att man år 1900 bestämmer, att en rotehållare skall för 150 kronor om året hålla soldat i 10 år. Om 10 år sker då ny upptaxering, men 1902 inträffa andra konjunkturer, och lönen måste höjas till 200 kronor. Alltså måste denne rotehållare under hvartera af dessa 8 år från 1902 till 1910 betala 50 kronor i tillökning å skatten. När så 1910 ny upptaxering sker, får han det kanske så mycket bättre för framtiden, men jag undrar, om meningen är, att han skall få tillbaka de penningar han betalt för mycket. Detta att han betalt ut 50 kronor om året för mycket, hvad vill nu detta säga? Jo, det motsvarar en bevilling för mellan 80—90,000 kronor, som han fått betala för mycket. Detta är icke småsaker, och det kan variera med än större belopp. Således är det omöjligt att bestämdt kunna fixera denna summa.

Vidare är det oegentligt och i dessa rörliga och ombytliga tider bra märkvärdigt, att man skall värfva en karl för 30 år. Antages han vid 18 år, får han hålla på att tjena i 30 år och kan icke utan rust- eller rotehållares samtycke få afsked, förrän han är 50 år gammal. Jag har mig bekant, att, särskildt vid de regementen, der vakanssättning förekommit, mångfaldiga karlar hafva önskat erhålla afsked, men detta har nekats dem, de hafva helt enkelt måst tjena qvar. Naturligtvis är det en mycket otidsenlig organisation att på det viset antaga en person för så lång tid som 30 år.

Detta nu hvad infanteriet beträffar. Gå vi så till kavalleriet, finna vi samma olägenhet der, hvad karlen beträffar, och så kommer ytterligare en olägenhet, nemligen den rörande hästen.

Äfven jag för min del har nöjet att vara rusthållare för två nummer och har dervid under loppet af 10 år för det ena numret



förbrukat endast en häst, men för det andra under samma tid ända till tio, så olika kan det vara.

Men, mine herrar, det finnes saker, som icke kunna klareras med pengar, och dit höra, som talaren på vestgötabänken påpekade, dessa remonteringar med deras många obehag. Jag vill nu något närmare påpeka, hvaruti dessa obehag bestå, och fäster då uppmärksamheten på det för herrarne här i kammaren väl bekanta fallet, då t. ex. en rusthållare kommer med en häst, som han sjelf födt upp och anser duglig och kompetent och å hvilken djurläkaren icke kunnat upptäcka något fel, men icke förty blir hästen kasserad och förklarad oanvändbar för kavalleritjenst. Det är verkligen faktiskt, att sådant kan förekomma. Ty med de fordringar på hästar, som man vill hålla på i närvarande stund, äro förhållandena helt annorlunda, än de flesta kunna vänta. Man kan ofta ej begripa, hvarför en häst kasseras. Och det har en rusthållare så svårt att sätta sig in i, att den häst, han sjelf uppfödt, ej kan användas, ehuru han synes felfri. Då kommer klandret mot befälet, detta klander, som möjligtvis kan vara berättigadt, men mången gång också icke berättigadt. Jag vill anföra ett exempel, som gifvit anledning till mycket obehag — det bör den ärade ledamoten på skaraborgsbänken, som sjelf varit kavallerist, kunna bedöma —: en rusthållare uppvisar en häst, och den kasseras vid remonteringen såsom obrukbar till kavallerihäst; men sedan inträffar, att en annan person köper hästen och uppvisar den å nyo, och den blir då antagen. Ja, säger man, det är alldeles abnormt, att sådant kan hända. Men jag hemställer till den ärade ledamoten på skaraborgsbänken, om ej sådant mycket väl kan hända vid uppvisandet af en ädel häst. Ty det ligger då mycken vikt på, huru hästen uppföds, och huru han blifvit skött, och äfven huru han framvisas. Det blir eu väsentlig skilnad, om hästen ej är van att komma i rörelse, att röra sig, och om han är van dervid. Det har man ju sett många gånger vid remontmöten, att en ovan uppfödare kommer med en häst, som han icke kan uppvisa och som därför synes hvarken kunna springa eller röra sig. Samma häst köpes sedan af en hästhandlare, som förstår sig på att sköta hästen och uppvisa den, och den ter sig då, när den åter visas vid nästa remonteringsmöte, mycket lifvig och för sig väl. Sådana remonteringsförhållanden äro mycket obehagliga, men det behöfver icke därför vara befälets fel. Men sådant är, mine herrar, ett obehag, som aldrig någonsin kan lösas med penningar och som aldrig kommer att försvinna från remonteringarna.

Slutligen säger utskottet, och det har eu ledamot af utskottet också sagt, att man ej kunde vara med om detta därför, att erfarenheten ej visat, huruvida rekryter kunna anscaffas. Men, mine herrar, hvad ligger under detta? Jo, härunder ligger, att de utskottsledamöter, som så tänka, möjligtvis skulle vara af den uppfattning, att man nu vill blott försöka, huru rekrytanskaffningen utfaller, men att, om försöket derutiinnan misslyckas, man vill återgå.

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehålllets sättande på vakans.*  
(Forts.)

Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)

till det gamla rust- och rotehållet, så att man då skulle uppsätta igen alla båtsmän och alla vakanssatta regementen. Ja då, mine herrar, vore vi der igen, men det kan väl ej vara meningen, att detta skall vara afsigten med försöken, utan meningen är väl, att, om så skulle vara fallet, att detta system ej är hållbart, det ändå aldrig skall vara tänkbart, att vi återgå till det gamla indelningsverket, utan vi väl då skola vara betänkta på att antaga en annan arméorganisation. Derför att nu så är förhållandet, kan det väl ej vara farligt att medgifva desse, som ännu icke ha sitt rust- och rotehall satt på vakans, att få det vakanssatt. Det innebäres ingalunda i herr Folke Anderssons skrifvelseförslag, att hela armén nödvändigt på en gång skall vakanssättas. Han föreslår äfven vakanssättning af en viss del deraf. Om denna skrifvelse blefve antagen och inkomme till Kongl. Maj:t, kunde hända, att Kongl. Maj:t försökte sätta ytterligare ett regemente på vakans, ett här uppåt landet, t. ex. lifregementets dragoner eller lifregementets husarer. Jag tror verkligen, att tiden är inne; och förr eller senare måste vi komma derhän, ty det skall säkert aldrig inträffa, att de vakanssatta numren åter uppsättas. Ty, mine herrar, hvad hade då alla dessa strider om grundskatter och indelningsverk tjenat till?

På grund af hvad jag nu yttrat, herr talman, anhåller jag om bifall till herr Folke Anderssons förslag.

Herr Eriksson i Bäck: Rustnings- och roteringsbesvärens utgörande på landet är en pålaga, som drabbar mycket olika för de skattskyldige, och derigenom vållas mycket missnöje. Utgifterna för t. ex. en soldatrote vexla högst betydligt. Och, som sagdt, derigenom alstras mycket missnöje. Det är stora svårigheter i andra afseenden också. Der det fins så kallade strörotar, bo delegarne i roten ofta många mil från hvarandra, ofta i olika socknar. Ja, det fins exempel på, att delegarne i en rote bo i fem socknar, och det måste ju i sådant fall till följd af roteintressenternas aflägsenhet från hvarandra vara mycket svårt för dem att komma öfverens om de angelägenheter, som röra deras soldatrote. Äfven börjar det numera blifva så, att soldatrotnarne på åtskilliga håll delas i en mängd smådelar, så att det blir en massa delegare. Jag vet särskildt, att det finnes t. ex. på ett halft hemman icke mindre än 15 delegare, och det är stor utsigt till, att inom en nära framtid det blir ännu flere.

Ja, i fråga om monteringshistorier har nog kammaren i minne åtskilliga sedan i fjor, och har den ju fått litet påminnelse nu också. Men jag kan ändock icke underlåta att något litet fullständiga en af de historier, som jag i fjor berättade. Den har nemligen föranlett en anmälan till justitieombudsmannen med anhållan om åtal mot vederbörande regementschef och regementsveterinär och äfven mot vederbörande landshöfding. Rusthållaren i fråga visade en häst för sitt nummer den 16 december 1895 och fick den då kasserad. Sedan

såldes denna häst till en hästhandlare i Örebro och visades för ett annat nummer och approberades den 28 april 1896. Regementsveterinären säger om denna händelse i sin förklaring till justitieombudsmannen, att, om han hade vetat, att han förut kasserat hästen, han icke approberat den den 28 april. Ja, det tror jag nog, att han det icke gjort. Men det tycker jag är en märkvärdigt fräck förklaring att på det sättet öppet förklara, att, om han vetat, att han kasserat hästen förut, fastän duglig — han erkände ju genom sitt utlåtande vid den senare remonteringen naturligtvis, att hästen var duglig till krigsbruk — han skulle kasserat hästen äfven vid den senare remonteringen. Fastän veterinären vid den senare remonteringen ansåg sig böra approbera hästen, skulle han, säger han sjelf, ändock hafva kasserat den då, om han vetat, att han gjort det förut.

När man blir utsatt för sådant, är väl ej underligt, om missnöjet är stort med de kostnader, som man fått sig ålagda för rustningsbesväret. Och sådant kan naturligtvis icke bidra till offervillighet för försvaret, utan för den skull vore det ganska behöfligt, att sådana missförhållandena blefve utjemnade, så att ställningen blefve bättre. Men kanhända det är bäst, som sker, att linan löpes ut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Herr Folke Anderssons motion.

Herr Lundell: Med anledning af hvad här yttrats om remonteringen ber jag att få framlägga en erfarenhet i den vägen, som jag haft. Jag hade en häst, som uppvisades vid Smålands husarregemente och blef kasserad såsom olämplig till kavalleritjänst. Denna häst inköptes sedan af en hästhandlare i Småland och visades vid ett skänkt regemente och blef antagen der. Det visar sig sålunda, att det är ganska betydande svårigheter förenade med remonteringen. Jag tror fördens skull, att hvad specielt remonteringen vid kavalleriet beträffar det är stort skäl, att, såsom en talare på vestgötabänken vidrörde, kronan åtager sig den skyldighet, som i detta afseende åligger rusthållarne.

Att herr Folke Anderssons motion för närvarande ej kan föranleda till åtgärd, är klart, då Första Kammaren redan afslagit den, men jag tror, att en motion i den vägen bör komma igen ett annat år.

Herr Gustafsson: I det läge frågan nu har tjenar det naturligtvis icke mycket till att tala deri. Men då jag läser statsutskottets betänkande och ser der upprepadt detsamma, som anfördes föregående år, att genom uppskattningen rust- och rothållarne skulle få full ersättning för de kostnader och de obehag de hafva för sitt besvärs utgörande, och då jag äfvenledes hört här upprepas af åtskilliga talare, liksom i fjor, att så skulle vara förhållandet, har jag icke kunnat underlåta att här uppträda. Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr Folke Andersson i hans yttrande.

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rothållrets sättande på vakans.*  
(Forts.)

*Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehällets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)*

Men då han särskildt tagit sig före att visa, hvilka stora kostnader ett rotehåll har gent emot statsbidraget, men deremot icke nämnde något om det större onus, som rusthållarne få bära, skall jag något beröra detta.

Jag får då till en början nämna, att jag hoppas, att ingen vill tvifva på herr Folke Anderssons uppgift om rotehåll, att kostnaden derfor uppgår till så pass stort belopp, som han sade, för en rote, cirka 300 kronor. Detta var för en soldatrote. Jag tänker mig, att han gått ut från sådan synpunkt, att han tagit en af de rotar, hvilka han funnit vara mest betungade. Jag har också gjort en beräkning af hvad utgifterna för en soldatrote gå till. Jag har ej kunnat komma till samma siffra som herr Folke Andersson, men det torde i så fall bero på, att jag har tagit en rote ur högen och ej tagit som exempel något under de senare åren roteradt nummer, utan tagit hänsyn till förhållandena, sådana de voro för ungefär tio år sedan. Då har jag kommit till den jemna summan af cirka 220 kronor, alltså 60 kronor mera, än hvad staten betalar. — Om jag nu lemnar soldatrotarne och särskildt tänker på hvad ett rusthåll årligen kostar att underhålla, ställer det sig bra mycket ofördelaktigare. Det är ju för oss alla bekant, att en husars lön är fullt ut lika stor, om ej något större än en soldats. Om jag då ej säger 220 kronor, som jag fick kostnaderna för en soldat till, utan stannar vid den uppskattning, som är gjord för vakant soldatrote, är det ändå 200 kronor för år att löna husaren med. Men så komma dertill kostnaderna för häst. Vi måste beräkna stallfodring för den under minst åtta månader om året, och om jag icke räknar något på sommarbete, torde det väl ej vara för mycket sagdt, om jag säger, att en häst kostar 75 öre om dagen i utfodring och skötsel. Skulle den summan vara riktig, kommer jag då till en årlig kostnad för husarhästens skötsel och underhåll af 180 kronor. Då har jag en utgift af 380 kronor. Sedan får jag beräkna, att en häst i vanliga fall i medeltal icke tjänar mer än 8 à 9 år. Säger jag, att hästen kostar ungefär lika många hundra kronor, måste jag beräkna att få i hop den summan under hästens tjänstår, alltså 100 kronor årligen för amortering eller för att aflägga till inköp af häst.

År det nu 480 eller cirka 480 kr., som jag utbetalar, så kan man lätt beräkna den verkliga förlusten. Man vet ju, att ersättningen till rusthållaren utgör 350 kr., alltså har jag 130 kronors större utgift per år än hvad ersättningen inbringar mig.

Nu kan det visserligen mot mig invändas — jag förstår det utmärkt väl — att jag icke upptagit hvad hästen är värd, då han kasseras. Men som vi vanligen hafva nummerhästarne eller husarhästarne försäkrade, så tror jag, att den årliga försäkringsafgift, som vanligen betalas, till fullo uppväger det pris, som hästen kan vid försäljning betinga.

En annan invändning väntade jag mig äfven att få höra, nemligen den invändningen, att det är orätt att beräkna hela underhål-

let och skötseln till en rund summa per år, ty hästen skall ju på något sätt, under den tid han står på rusthållarens stall, göra så att säga skäl för sig. Ja, detta kan i någon mån vara riktigt beträffande sådana rusthåll, som utgöras af en eller högst två rusthållare, men der det är s. k. fjerding- eller åttingsbönder, som bilda rusthållet, är jag fullkomligt säker på, att desse ha mer obehag än nytta af de gånger, som de måste föra ut hästen för att gifva honom nödig motion.

*Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehällets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)*

Det är således för mig, huru jag än ser saken, alldeles omöjligt att kunna se, att det påståendet håller streck, att rusthållarne få full ersättning.

Hvad åter beträffar uppskattningarne, har friherre Barnekow till fullo bevisat, att det är för lång tid mellan uppskattningarne, och att olika konjukturer verka, att någon så att säga full ersättning aldrig kan komma i fråga.

Sedan kommer en annan sak, nemligen att detta onus — om hvilket jag hoppas att ingen kan säga annat, än att det är förenadt med större utgift än inkomst för rust- och rotehållen — är fastläst vid mantalet. Vi veta ju litet hvar, huru olika värden våra hemman ha, och att ett hemman, som är taxerad till 10,000 kr. och ett annat, som är taxerad till 50,000 kr., kunna ha samma årliga pålagor. Att detta ej kan vara riktigt, är väl en erkänd sak; detta har äfven uttalats sedan flera riksdagar tillbaka, och ingen torde kunna bestrida, att mantalet är en bra oegentlig grund, hvarpå utlagor skola utgå.

Ja, att någon allmän belåtenhet icke kan förefinnas med det nu bestående sättet, ligger ju i sakens natur. Det har här i kammaren förr och äfvenså i dag uppdukats s. k. remonteringshistorier, och jag vill visst icke öka deras antal. Många sådana torde nog förut vara af kammaren kända, och därför afstår jag helt och hållet från att framdraga dem, oaktadt äfven jag så att säga skulle kunna ha några sådana på lager. Men jag anser det ej vara skäl att vidare tala om dem.

Jag tror i alla fall, att det är med denna fråga som med en annan fråga, hvilken i dag här behandlats och redan afslagits, nemligen frågan om frälseskatteräntornas inlösen, nemligen att äfven denna fråga är en sådan, som säkert kommer åter och åter, tills den blifvit löst, och detta just därför, att den — kanske mer än den föregående — innebär, att vissa personer fått en fördel sig tillmätt, som andra sakna. Jag tror, att det enklaste, bästa och lättaste sättet att komma ifrån denna fråga vore, att staten öfvertog dess lösning, och då skedde ingen orättvisa, vare sig på ena eller andra hållet.

Emellertid, som vi nu veta, att frågan måste falla, vill jag ej upptaga kammarens tid längre, utan anhåller att få yrka bifall till herr Folke Anderssons motion.

Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)

Herr Månsson: Herr talman! Mine herrar!

Min tro är, att det nog så småningom kommer att utveckla sig dithän, som motionärerna och de talare, som yttrat sig i samma riktning som de, vilja, och att utvecklingen kommer att gå den väg, som de här föreslagit. Men det är alldeles tydligt, att man måste ha någon tid på sig för att dels pröfva det nya, som är satt i det gamlas ställe, dels ordna sig och ordna förhållandena i alla möjliga afseenden.

Nu är det beslutadt, att de skånska kavalleriregementena skola vakanssättas, men detta går mycket långsamt, och hvarför går det långsamt? Jo, i hufvudsak därför, att kaserner och dylikt icke äro i ordning för att kunna mottaga större uppsättningar. Men i samma mån som detta blir rangeradt, är det min öfvertygelse, att denna vakanssättning kommer att hastigare försiggå. Och hvarför det? Jo, hufvudsakligen därför, att både befäl och öfriga äro mera belåtna med att få det enhetligt, om jag så får säga, så att icke en del är värfvad och en del är indeldt, och därför anse det lättast och bäst att få rekryteringen ordnad på ett sätt. Dertill kommer, att det visat sig, att man anskaffar det värfvade manskapet billigare än det indelta. Ty kronan rekryterar billigare än enskilda, och det hufvudsakligen af den anledningen, att rekryten går in vid en tidpunkt, då det annars förestår honom att gå ut och bli värnpliktig; han låter då värfva sig på några år och gör det därför ej så motvilligt. Detta skall säkert komma att visa sig vara förhållandet i hela landet.

En annan omständighet, som jag vill påpeka, är, att det nu visat sig och kommer att visa sig vid omtaxeringarne, att prisen blifvit för högt uppdrifna. Det har äfven framgått af de upplysningar vi fått i dag, att det är märkvärdigt höga summor, som utgå för dessa rekryteringar både vid infanteriet och kavalleriet, och min öfvertygelse är, att det skall bli mycket billigare, ifall kronan öfvertager denna rekrytering, så att det hela blir stäldt på samma sätt.

Men, som sagdt, min åsigt och tro är, att blott vi pröfvat och kommit i ordning med hvad som redan är beslutadt skola ske, samt sett, att detta går bra, kommer det andra att följa efter. Men jag anser, att det är alldeles omöjligt att så kort efter vårt förra beslut komma och begära en hastigare lösning af denna fråga. Det tror jag för min del ej kommer att lyckas. För min enskilda del har jag ju ej något emot det, ty jag är öfvertygad, att det skall komma att gå bättre på det sättet, men jag tror ej, att Riksdagen skall vara böjd för att återigen — innan man vidare pröfvat det, som vi beslöto 1892 — taga upp denna fråga och sätta hela indelningsverket på vakans.

Jag tror därför, att motionärerna, liksom hvarje annan och vi skåningar med — ty vi ha ännu många rotar kvar, som ej äro vakanssatta — böra låta tiden gå litet och söka iordningställa

hvad som vid urtima riksdagen 1892 beslöts skola ske, och jag anser, att vi på det sättet skola få den erfarenhet, hvarigenom denna fråga bestämdt kommer att få bättre lösning än på det andra sättet, enligt hvilket kronan nu på en gång skulle öfvertaga hela rekryteringen för den indelta armén.

Jag anhåller emellertid att på de skäl jag anført få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehålllets sättande på vakans.*

(Forts.)

Herr Folke Andersson: Det är blott en sak, som jag vill säga, nemligen rörande påståendet af en talare, att jag skulle ha upptagit kostnaderna för soldatroten för högt. Jag har blott sagt, att jag sjelf betalat till soldaten 220 kr. kontant, och dertill komma städja, lega, torp och så kåltäppa. Jag har ej sagt bestämdt, hvad detta kan gå till, men jag tror, att det skall uppgå till omkring 300 kr., och jag antager, att det är ingen af herrarne, som icke inser, att detta är orättvist.

Nu säger den siste talaren, att vi få lof att dröja så länge. Han erkänner, att här föreligger en orättvisa, men tror, att det skall gå bra att *framdeles* sätta rotarne på vakans, men icke *nu*, utan man bör bida tiden. Jag vill då fråga honom: skulle det ej vara skäl att försöka åtminstone i ett län? Då man ju redan har gjort ett försök i Skåne, hvarför få vi ej göra ett sådant äfven i Örebro län? Jag tror, att det skulle gå lika bra der som i Skåne, och att detta tal blott är ett de obotfärdigas förhinder och intet annat.

För öfrigt vill jag vädja till dem af kammarens ledamöter, som voro med år 1887, då båtsmanshållet sattes på vakans: hvad sade dessa herrar då? Jo, om vi få det här igenom, skola vi, då det sedan gäller rust- och rotehålllets sättande på vakans, vara med derom. Så sade de då, och jag hoppas, att de skola vilja infria sina löften.

Nu vet jag, att det ej tjenar något till, men tycker ändå, att vi lämpligen kunna bifalla förslaget, så att det åtminstone blir en opinionsyttring från kammarens sida, samt hoppas, att Kongl. Maj:t sedan tager frågan i ompröfvande. Ty, såsom jag sade, ingingo 200 rust- och rotehallare till Kongl. Maj:t med en petition, att rust- och rotehålllet skulle sättas på vakans i Örebro län, och jag hoppas, att Kongl. Maj:t skall fästa afseende dervid.

Jag yrkar således fortfarande, herr talman, på bifall till min motion.

Herr Andersson i Nöbbelöf: En föregående talare måtte ej hafva hört, hvad jag sade, eller ock uppfattat det besynnerligt. Han trodde, att jag skulle hafva sagt, det jag var rädd för, att vi åter skulle komma in i de gamla spåren, om vi gingo in på ett sådant här förslag. Nej, jag sade tvärtom, att vi då få något alldeles nytt; ty enligt min mening skulle vi på det sättet, genom att sätta hela indelningsverket på vakans, komma in på den rena värnpligten.

Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
rotehållets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)

Jag tror således icke alls, att man kommer in i de gamla spåren; den tiden är, tror jag, lyckligen öfver, och vi komma ej dit mera. Jag skulle för min del icke hafva något emot, att alla de, som ännu icke äro vakanssatta, blefve det; och för vårt län skulle det visst icke blifva någon nackdel, ty, som jag nämnde, ha vi ännu 2,000 man indelta kvar i Skåne. För vår del skulle det således ej vara olägligt, men jag tycker icke, att det är lämpligt; och dessutom tycker jag att, som ställningen nu är, herrarne kunde vänta eller åtminstone icke komma fram med ett förslag af så stor utsträckning. Må man blott tänka sig, huru det är; motionerna äro redan afslagna i Första Kammaren, och således gör det icke något, hvad beslut som än här fattas derom. Om sedan motionärerna skulle komma tillbaka vid nästa års riksdag, år 1898, kan det ju i alla fall ej leda till något resultat förr än år 1899; och år 1899 skall det ju bli ny värdering, som jag hoppas skall blifva till belägenhet för alla — möjligen likväl ej för dem, som skola betala enligt värderingen, ty det blir nog litet dyrt; jag tror det åtminstone att döma efter de beräkningar, som här gjorts. Jag kan ej neka till, att dessa beräkningar synas litet märkvärdiga. Herr Gustafsson beräknade t. ex. för underhåll af en häst 75 öre om dagen. Jag vill ej neka till, att det kan gå till så mycket uppe i landet, men vid de vakanssatta kavalleriregementena i Skåne betalar staten endast 32 öre om dagen för en nummerhäst; och ändå är det ingen brist på folk, som vilja mottaga nummerhästar till utfodring, åtminstone i södra delen af landet, utan man får så många, man vill ha. Jag tror således, att man får korrigera en del af de här beräkningarna.

En olägenhet är det naturligtvis, att denna börda skall fördelas efter mantalet; det är ett system, som borde anses som föråldradt, men efter den nya värderingen får man ju så godt som hela kostnaden tillbaka, och det också fördeladt efter mantalet. Således blir det ej någon förlust men väl en del bråk och ojemnheter.

Jag tror därför, mine herrar, att det vore bäst, om vi ej rörde för mycket i den här saken; det tjenar ingenting till. Vill Kongl. Maj:t taga frågan under ompröfning och komma in med förslag, att en eller annan del skall sättas på vakans, blir det en helt annan sak; och kommer det derhän, tror jag nog, att Riksdagen tager saken i närmare öfvervägande, än då, som här, fråga är om hela indelningsverkets sättande på vakans. Jag kan därför ej annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustafsson: Jag vill blott be att få yttra ett par ord med afseende å hvad herr Hans Andersson nämnde om att mina beräkningar skulle vara för högt upptagna. Som bevis härför nämnde han, att i Skåne betalas af staten blott 32 öre om dagen för nummerhästar. Så vidt jag är rätt underrättad och kunnat fatta saken, tillgår det emellertid der så, att hvilken som helst infinner



sig vid de s. k. auktionerna, då husarhästarne, eller hvad namn de skola hafva, legas ut, och har då tillfälle att få taga sådana hästar till utfodring. Nu är det alldeles gifvet, att ingen tager en häst för dessa 32 öre om dagen under andra förhållanden, än att han på något sätt kan göra sig nytta med densamma. En annan sak är det, när häst ovilkorligen skall hållas för rusthållet; då är det ju så, att man måste ha den, vare sig man kan draga nytta deraf eller ej, och därför måste då beräknas högre kostnader, än man möjligen gör i Skåne.

Det torde ju hända, att jag är origtigt underrättad, men är det så, som man sagt mig, att i Skåne hästarne legas ut till personer, som kunna göra sig nytta af dem, då är det ju gifvet, att prisen der komma att ställa sig billigare än hos oss.

Herr Persson i Stallerhult: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag skall be att få förutskicka en erinran. Vid 1892 års lagtima riksdag underskref jag en motion om att man skulle sätta hela rust- och rotehållet på vakans. Men då vid urtiman ett nytt härordningsförslag gick igenom, att blott en del af rusthållet skulle sättas på vakans, anser jag det alldeles naturligt, att man måste finna sig i denna beslutade ordning, åtminstone ännu några år. Detta utgör orsaken, hvarför jag varit med om att nu afstyrka de väckta motionerna.

Under år 1899 kommer ju rust- och rotehållet, det effektiva nemligen, att uppskattas till sitt verkliga värde, det vill säga till fulla beloppet, som kommer att till rust- och rotehallarne utbetalas. Jag tror därför, att det är allt skäl att se tiden an och först taga reda på, huru denna värdering möjligen kommer att fylla sin uppgift. Skulle det visa sig, att värderingen ej sättes till fulla värdet, då tror jag det kan vara skäl att påvisa de brister, som vidlåda värderingen; men icke bör man bygga blott på de antaganden, som här framlagts. Friherre Barnekow har framdragit exempel på, huru det då kommer att tillgå; och den ena motionären, herr Gustafsson, har sagt, att friherre Barnekow till fullo bevisat, att det kommer att ske så. Men för min del tror jag det icke vara möjligt att bevisa en sak, som ännu icke skett, utan kommer att ske i framtiden. Jag hoppas därför, att kammaren icke derpå bygger ett beslut om bifall till motionen.

Min tro är nog, att, såsom motionärerna här framhållit, den afgift, som sattes enligt 1885 års värdering, är allt för låg — det är möjligt, att så är, och för de allra flesta fall tror jag det. Men år 1899 kommer detta värde att förändras och bestämmas enligt verkliga priset; och då kommer detta påstående att ej längre hålla streck.

Vidare har framhållits, att mantalet nu ligger till grund för roteringen, men att taxeringsvärdet borde lagts till grund därför.

*Ang. utarbetande och framläggande af förslag om rust- och rotehållets sättande på vakans.*

(Forts.)

Ang. ut-  
arbetande och  
framläggande  
af förslag om  
rust- och  
roteshällets  
sättande på  
vakans.  
(Forts.)

Ja, äfven det skälet förfaller, så snart man får åter hvad man lagt ut.

Jag kan därför icke se något skäl för att yrka bifall till motionerna, utan jag tror, att vi få afvakta tiden till år 1899 och till dess vara belättna, som det är. Jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen till proposition upptagit hvarterdera af de båda yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

### § 11.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 23, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande.

#### *Punkterna 1 och 2.*

Hvad utskottet hemställt bifölls.

#### *Punkten 3.*

Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.

Till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, hade Kongl. Maj:t äskat beviljande för år 1898 af 200,000 kronor.

I en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 29) hade herr *Fagerholm* föreslagit:

att Riksdagen måtte höja det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till frostländighetens minskande från 200,000 kronor till 1,000,000 kronor årligen;

att vilkoren förändras så till vida, att, på förslag af vederbörande landbruksingeniör, högst tre fjerdedelar måtte lemnas som anslag utan återbetalningsskyldighet och resten som lån, dessa senare på samma grunder och vilkor som ur odlingslånefonden; samt

att vid fördelningen af dessa anslag och lån äfven iakttoges, att alla länen i proportion af såväl mossmarkernas som åkers areal och befolkningens täthet blefve deraf lika delaktiga.

Motioner rörande ifrågavarande anslag hade väckts jemväl inom Andra Kammaren, nemligen af herr *Joh. Nilsson* i Skrafvelsjö (n:o 77) och herr *E. Eriksson* m. fl. (n:o 82), båda yrkande anslaget höjande

till 300,000 kronor; hvarjemte den förstnämnde tillika föreslagit, att anslag måtte kunna beviljas till belopp motsvarande hälften af den beräknade kostnaden, i stället för, såsom för närvarande, en tredjedel deraf.

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

Under denna punkt hemstälde utskottet:

att Riksdagen, med afslag å herrar Fagerholms, Nilssons och Erikssons ofvan omförmälda motioner, men med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, må för understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappingar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, för år 1898 anvisa 200,000 kronor.

Efter uppläsande häraf begärdes ordet af

Herr Nilsson i Skrafvelsjö, som yttrade: Herr talman! Jag skall be, att i sammanhang med denna 3:dje punkt äfven 4:de punkten måtte få föredragas.

Kammaren biföll denna hemställan, till följd hvaraf fjerde punkten, hvilken afsåg vilkoren för erhållande och tillgodonjutande af de i utlåtandet omförmälda statsbidrag samt angående kontrollen derå, att arbetena utfördes enligt fastställda planer, jemväl upplästes; och hemstälde utskottet häri:

att Riksdagen måtte besluta, att de med afseende å de här ofvan i detta utlåtande omförmälda statsbidrag meddelade allmänna vilkor och föreskrifter, hvilka finnas intagna i Riksdagens skrivelser till Konungen den 27 april 1881 (n:o 69), den 11 juni 1883 (n:o 67) och den 7 maj 1889 (n:o 43), fortfarande skola blifva gällande.

Ordet lemnades på begäran å nyo till

Herr Nilsson i Skrafvelsjö, som yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Det är min öfvertygelse, att kammaren icke gerna kan bevilja ett anslag till nyttigare ändamål, än just det, som här är i fråga; och den åsigten har äfven gjorts gällande af många andra, såsom då hushållningssällskapens ombud år 1895 anhöllo, att Kongl. Maj:ttäcktes för ifrågavarande ändamål hos Riksdagen äska 300,000 kronor, eller samma belopp, som jag här föreslagit. Väg- och vattenbyggnadstyrelsen samt landtbruksstyrelsen hafva vitsordat detta och ansett, att det nuvarande anslagets ringa belopp icke medgifvit understöd till torrlägningsföretag, som varit nödvändiga, eller tillgodoseende af de ökade behoven. Jag anser, att åt dessa auktoriteter, som hafva full kännedom om saken, bör lemnas något vitsord.

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

Äfven jag är öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af sanka traktens snara torrläggning för att afvisa den svåra fienden, frosten, som mången gång på en enda natt förstör en ganska lofvande gröda. Det har ock visat sig, att, när sådan torrläggning skett, frosten minskats och klimatet blifvit mildare.

Här torde kunna invändas, att detta är ett enskildt ortsintresse, nemligen Norrlands. Men jag undrar, om icke äfven de vidsträckta hitmossarne, som finnas i mellersta Sverige, skulle kunna draga fördel af, att detta anslag beviljades. Och om än, såsom jag tror, det vore så, att Norrland skulle draga någon större fördel af anslaget, tror jag, att det vore en gärd af rättvisa, om Riksdagen beviljade detta anslag, särskildt som Norrland konsumerar så mycket mera spanmål, än det producerar, och sålunda drager ett ganska långt strå till de millioner, som statskassan får af tullmedlen.

De skäl, som statsutskottet för afslag å min motion anført, anser jag vara ganska klena och lösliga. Utskottet säger:

»Utskottet anser sig då böra påpeka, att det nu gällande stadgandet om proportionen mellan statsbidraget och intressentens egen kostnad torde stödja sig derpå, att statens bidrag lemnas såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, och att någon kontroll ej eger rum med afseende å underhållet af det en gång utförda arbetet. Detta lär emellertid icke vara riktigt, ty jag har af tillförlitliga personer, som ega kännedom om dylika arbeten, hört, att innan sökande erhålla ett anslag, måste de iklåda sig ansvar för underhållsskyldigheten en för alla och alla för en. Det synes dessutom mig vara klart, att det ligger i deras eget intresse att vidmagthålla dikningsföretag, som en gång utförts; derom är jag åtminstone fullkomligt öfvertygad.

Utskottet säger vidare: »Om den andel i kostnaden, den enskilde understödstagaren får vidkännas, skulle minskas, anser utskottet, att den nödvändiga vissheten om ett tillräckligt starkt enskildt intresse för företaget skulle betydligt försvagas». Denna utskottets åsigt kan åtminstone icke jag dela, utan min uppfattning är den, att det enskilda intresset då skulle ökas icke endast för torrläggningen i fråga, utan äfven för jordbruket i öfrigt; ty det är klart, att i den mån företaget eller arbetet kan få bättre framgång, i samma mån ökas äfven intresset — så det tror jag icke vara något skäl för afslag å motionen.

Till sist säger utskottet: »Att anslaget icke behöfver höjas för att tillfredsställa de anspråk, som med gällande bestämmelser ställas på detsamma, framgår deraf, att för år 1897 anslag är beviljadt till 25 företag med 60,370 kronor, och att anslag sökts till ytterligare 39 företag, för hvilka sammanlagda kostnaden uppgår till 274,925 kronor, utgörande högsta dertill ifrågakommande statsanslag 91,641 kronor. Af anslaget återstår alltså ett belopp af omkring 48,000 kronor, motsvarande företaget med en kostnad af 144,000 kronor.» Ja, om min motion bifalles, då afhjelpes just det, att dessa 48,000 kronor ej tagas i anspråk, ty i min motion har jag hemställt,

att villkoren för erhållande af anslag i och för torrläggning af frostförande mark skulle så ändras, att anslag kunde beviljas till belopp, motsvarande hälften af den för företaget beräknade kostnaden.

Jag är öfvertygad derom, att om denna motion vunne Riksdagens bifall, så skulle — ehuru förlidet års Riksdag ansett 200,000 kronor vara tillräckliga — de 300,000 kronor, som jag föreslagit, komma att tagas i anspråk. Ty enligt nu gällande villkor är det omöjligt för mindre bemedlade att åstadkomma åtminstone större torrläggningsföretag. Men om villkoren ändrades enligt mitt förslag, så tror jag, såsom jag förut sagt, att intresset skulle betydligt ökas och ansökningar inkomma i dubbelt antal emot nu.

Det är nu för kammaren bekant, att Första Kammaren redan bifallit min motion, och jag tager mig därför friheten att på de grunder, jag anfört, anhålla om bifall till min motion.

Vidare anförde:

Herr Kronlund: Som föreliggande ärende på det lifvigaste berör Norrbottens län, ber jag att få yttra några ord i saken.

Ifrågavarande anslag torde utan tvifvel hafva sin allra största betydelse för Norrland genom dess ändamål att motverka och aflägsna det farligaste hindret derstädes för moderneringen, nemligen frostländigheten, och på sådant sätt befrämja kulturen. Det torde icke behöfva påpekas, att det särskildt inom Norrbottens län finnes stora arealer vattensjuk mark, der frosten har sitt hemvist och odlingen möjliggöres endast genom torrläggning. Jag känner af egen erfarenhet till byar i öfre Norrbotten, der frosten härjar år efter år och der det anses såsom ett lyckoår, då bonden kan få inberga sin knappa kornskörd oskadd.

Föregående talare har påpekat och erfarenheten har visat, hvilka lyckliga resultat, som vunnits genom de hittills gjorda försöken med torrläggningar. Icke nog med att landvinningar göras åt odlingen, äfven klimatet förmildras och medeltemperaturen höjes — detta har ju flera gånger af tidningarna påpekats. Jag kallade nyss dessa företag »försök», emedan de hittills pågått i så ringa omfång i förhållande till landets storlek och behof. Jag vill i detta afseende erinra herrarne om — hvad vi alla väl veta — att Vesterbottens och Norrbottens län tillsammans upptaga en areal större än en tredjedel af hela Sverige, men bebos af icke mer än 150 personer på qvadratmil, under det att i Skåne 5,300 personer bo på samma yta.

Det är ju alldeles gifvet, att de torrläggningsföretag, hvartill anslag kunna behöfvas, blifva i jemförelse med förhållandena i södra Sverige ofantligt kostsamma, emedan intressenternas antal är så ringa, och disproportionen växer, ju längre man kommer in i landet.

Orsaken dertill, att, såsom statsutskottet påpekat, anslaget icke tagits i anspråk så långt, som kunnat ske, ligger utan tvifvel deri, att företagen blifva för dyra för den enskilde, då staten af honom kräffer så

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minska-  
nde  
m. m.  
(Forts.)*

Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)

stora tillskott, som den för närvarande gör. Lappmarksbefolkningen, som för sin utkomst är hänvisad till en hårdbruten jord och långa färdvägar, kan icke göra så stora pekuniära uppoffringar, som nu erfordras för dessa företag, hvilka endast indirekt äro till nytta för dess egen torfva. Det är verkligen icke den gyllene tid för allmogen i nordliga Sverige, som kanske många af herrarne söder ifrån föreställa sig. Härtill bidraga både den stora och lösa befolkningen, som skogshandteringen tillskapat der uppe i Norrland, den dryga fattigvårdstungan och det stora landsvägsunderhållet, som tynga på både kommuner och enskilde. Under sådana förhållanden är det mycket, som talar för bifall till en framställning i nu föreslaget syfte. Det är redan påvisadt genom mångfaldiga undersökningar, att största delen af Norrbottens jord består af god och odlingsbar mark, som blott väntar på torrläggning och utdikning af kraftiga armar för att blifva fruktbärande.

Vill Riksdagen göra något för den fråga, som för närvarande står på dagordningen både i diskussionen man och man emellan och i pressen, nemligen uppodlingen af norra Sverige, och sålunda bereda egna hem åt många af dess söner, så synes det nödigt, att ifrågasvarande anslag höjes, och framför allt, att vilkoren för dess erhållande ändras i den rigtning, som är föreslagen. Då herr Nilssous i Skrafvelsjö motion synes gå en medelväg mellan de föreliggande förslagen, så skall jag, ehuru jag helst skulle vilja gifva min röst åt herr Fagerholms förslag, inskränka mig till att yrka bifall till herr Nilssons motion, eller att Riksdagen ville bevilja 300,000 kronor till torrläggning af frostländiga marker och tillåta, att statsbidraget måtte utgå med hälften af den beräknade kostnaden i stället för med en tredjedel.

Det är ju icke så mycket, som begäres för lösningen af denna viktiga fråga, och jag ber kammaren hjertligt att taga saken under välvilligt öfvervägande.

Herr Bromée: Herr Talman! För min enskilda del skall jag be att lika godt först som sist få erkänna, att jag och mina medmotionärer vid uppsättandet af motionen begått ett fel, som herr Nilsson i Skrafvelsjö i viss mån också gjort sig skyldig till, nemligen att söka motivera vår framställning om högre anslag för myrutedikningar genom att särskildt tala om Norrland och Norrlands fiende, frosten. Det var nog hufvudsakligen detta fel, som gjort, att statsutskottet så enigt afstyrkt motionen. Jag hade dock hoppats, att statsutskottet skulle hafva beaktat den vidare motiveringen och särskildt den s. k. klämman i motionen, der vi talat om anslaget höjande för hela landets väl.

Men det torde också hafva varit ett annat skäl. Det ser ut, som om statsutskottet tyckt, att, då af 1897 års anslag blott tagits 60,370 kronor, anslaget skulle kunna räcka. Men om statsutskottet sett efter och lagt märke till, att det var redan den 20 november

1896, som det sålunda af 1897 års anslag användes öfver 60,000 kronor, så tycker jag, att statsutskottet borde hafva kommit till ett annat resultat. Utom de 14 ansökningar, som då vid den tiden lågo obehandlade i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och som afsågo företag för en beräknad kostnad af 70,826 kronor, funnos hos landtbruksstyrelsen qvarliggande ansökningar för de sista 5 åren till öfver 270,000 kronor i beräknad kostnad. Tager man dessa siffror i betraktande och ser, att 1897 års anslag måste tagas i anspråk redan 1896, så tycker jag, att det icke är något tvifvel underkastadt, huruvida anslaget räcker till det afsedda ändamålet.

*Ang. anslaget till frostländig-  
hetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

Ytterligare hänsyn torde man ock böra taga till anslagets ringhet och huru detta inverkar på de intresserade, som behöfva anlita anslaget, då de på förhand veta, att detta är så litet, att det finnes föga utsigt för att få bifall till en ansökning om bidrag, och att, om den bifalles, bidraget icke blir större än en tredjedel af kostnaden. Deremot är det gifvet, att om man får den uppfattning, att anslaget är så stort, att det räcker till, så kommer intresset för frostländiga myrmarkers torrläggning att mera göra sig gällande.

Det är vidare min uppfattning, att också det af utskottet anförda skälet, att intresset skulle minskas, såsom utskottet säger, om bidragen till dikningar ökades, är alldeles orimligt. Det är nemligen konstateradt, att, då högre anslag erhållits, dessa haft ett mycket välgörande inflytande, derigenom att intresset för torrläggningar väckts. Och det ligger naturligtvis i jordegarens intresse att, sedan utdikningen en gång skett, fortfarande hålla dikena vid magt för att få frostländigheten minskad och om möjligt för framtiden få marken tjenlig för odling.

Då nu Första Kammaren bifallit herr Nilssons i Skrafvelsjö motion, så skall jag, när hans och vårt yrkande äro i hufvudsak lika, icke tillåta mig att yrka bifall till vår motion, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Nilssons i Skrafvelsjö motion och afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herr Nordin i Sättna.

Herr Walter: I fråga om föreliggande motioner har, som mig synes, af flere föregående talare tydligen framhållits det berättigade i anslagets höjande och billigare villkor för åtnjutande af detsamma. Det torde således vara öfverflödigt att vidare gå in på den saken. Med fara att göra mig skyldig till upprepning af hvad andra sagt, kan jag dock icke underlåta att uttala min förundran öfver utskottets motivering för afstyrkande. Det torde väl vid allra ringaste eftertanke kunna af hvar och en begripas, att det enskilda initiativet vid utdikningsföretag icke kan på något sätt förslappas genom att staten bidrager med ett större belopp till utdikningar. Det är ju reut af orinligt att komma, som utskottet gjort, med ett sådant påstående.

Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)

Likaså är det med utskottets andra invändning, att de få ansökningarna skulle visa, att anslaget är tillräckligt. Detta är ju lika ohållbart. Det är ju mycket lätt att begripa, att ju mindre bidrag den enskilde får till utdikningen, desto svårare är det för honom att kasta sig in på ett så dyrbart företag. Man bör ock besinna, att i Norrland ställa sig arbetskrafterna betydligt dyrare än i södra delarna af landet. När härtill kommer, att norrländska hemman i de flesta fall hafva ofantligt stor areal, hvaraf följer, att utdikningsföretag alltid måste ställa sig mycket dyrare än på en liten areal, så blifva proportionerna så mycket svårare för dem, som skola bekosta företaget.

Dessutom torde det vara det allra minsta man kan pretendera, att någon liten del, någon försvinnande liten del af alla dessa millioner, som inflyta i statskassan och som till stor del rent af bortslösas på improduktiva ändamål, måtte få användas för ett produktivt och nyttigt ändamål och icke blott till den nuvarande generationens förmån. Penningar, nedlagda på torrläggning af frostländig mark, skola säkert förränta sig i alla tider. Invändningen, att sådant arbete icke vidmagthålles, är ett rent nonsens; ty i kontraktet, hvarigenom man tillförsäkras bidrag, förbinder man sig ju att underhålla företaget.

Nu äro förhållandena i Jemtland likadana som i de nordligaste länen, så till vida som äfven der finnas ofantliga marker af bästa beskaffenhet, som blott vänta på utdikning och torrläggning, men markernas vidd är så ohyggligt stor i förhållande till befolkningens täthet, att det med nuvarande anslagsvilkor är rent af otänkbart, att de fåtaliga menniskorna i fjelltrakterna kunna kasta sig in på så stora företag.

Jag skall nu sluta med att yrka bifall till herr Nilssons motion.

Häruti instämde herrar Norberg och Nordin i Hammerdal.

Herr Eriksson i Qväcklingen yttrade: Då jag, när jag begärde ordet, icke hade kännedom om, att min medmotionär herr Bromée äfven hade begärt detsamma, och då han bemött utskottets motivering, så skall jag nu inskränka mig till att instämma uti hans yttrande och yrka bifall till herr Nilssons motion.

Med herr Eriksson instämde herr Nydahl.

Herr Pehrson i Törneryd: Det kan naturligtvis icke annat än betraktas såsom en glädjande företeelse, att intresset för sådana afdikningar, med hvilka man afser att minska frostländigheten i vårt land, på senare tider år efter år vuxit, och det är ingalunda af den anledningen, att man icke skulle hafva öppen blick för dessa förhållanden och erkänna deras fulla berättigande, som statsutskottet icke har kunnat tillstyrka motionärernas förslag i större eller mindre del.



Grunden för den ståndpunkt, som utskottet har intagit, är en helt annan. Förhållandet är nemligen det, att företag af sådan beskaffenhet, hvarom här är fråga, vexla ofantligt mycket till sin art. Det ena företaget kan afse uteslutande en afdikning, genom hvilken man minskar frostländigheten utan att någon ny odlingsbar mark vinnes, men i det andra företaget, som också företrädesvis afser att minska frostländigheten, vinnes stundom ganska betydligt med mark, som äfven med fördel kan odlas. Nu förhåller det sig ju så, att man för erhållande af bidrag till afdikning af sådan mark, som kan med fördel odlas, har att vända sig till odlingslånefonden och icke till detta anslag för minskande af frostländigheten. Jag tror mig veta, att landbruksstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hafva en något olika uppfattning om huru anslag böra lemnas i detta senare fall, och jag har mig särskildt bekant, att en ledamot af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen håller strängt på den meningen och äfven mer än en gång reserverat sig i den rigtningen, att, när vid dessa afdikningsföretag för minskande af frostländigheten sådan jord vinnes, som kan med fördel odlas, bidrag skall erhållas icke allenast från detta anslag, utan från odlingslånefonden i form af lån för den del af den torrlagda arealen, som kan med fördel odlas. Vid sådant förhållande och intill dess denna tvist blifvit närmare utredd, tror jag knappt, att man skulle främja frågan genom att höja detta anslag.

Jag vill ock fästa herrarnes uppmärksamhet på en annan omständighet, som är värd att vid detta tillfälle tagas i betraktande. Det heter nemligen, att understöd från detta anslag skall lemnas åt dem, som vilja dika, efter den beräknade kostnaden och således icke efter den verkliga. Nu läser det förhålla sig så, att kostnadsförslagen uppgöras mycket olika, enär de i somliga fall äro knappt men i andra fall styft tilltagna, och i de senare fallen blifva då statens bidrag utan återbetalningsskyldighet mycket större, än de egentligen skulle vara eller  $\frac{1}{3}$  af kostnaden. Äfven för dessa fall torde därför erfordras andra föreskrifter, som äro från statens sida sedt mera betryggande än de nu gällande.

Det har framhållits, att utskottet icke haft fullt fog för sitt yttrande, att någon kontroll icke eger rum. Jag medgifver, att utskottets uttryckssätt i denna punkt kanske icke är alldeles korrekt, men jag tror dock, att utskottet haft fog för sitt uttalande i så måtto, att den kontroll, som utöfvas öfver en gång verkställda afdikningar, är minst sagdt slapp, då det är allt för långt emellan de tidpunkter, när denna kontroll återkommer — om man ens öfver hufvud taget kan säga, att någon verklig kontroll förefinnes, ty jag tviflar på att man kan påstå, att någon nämnvärd kontroll utöfvas öfver dessa företag, sedan de en gång blifvit utförda.

Af det sagda, herr talman, torde framgå, att jag måste afstyrka bifall till motionärernas framställningar äfven i den före-

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)

dragna 4:de punkten. Jag skall således yrka bifall till statsutskottets förslag i båda punkterna, 3 och 4.

Med herr Pehrson förenade sig herr Sjö.

Herr Bromée yttrade: Då den ärade ledamoten af statsutskottet bland annat säger, att han anser, att detta anslag icke bör höjas, förr än det blir en bättre kontroll och man får bestämmelser derom, att anslagen skola beviljas för den verkliga kostnaden och icke för den uppskattade, så ber jag att i anledning deraf få upplysa kammaren derom att, då ett anslag för ett dylikt syfte erhålles, intressenterna måste underskrifva ett noga formuleradt och väl bestämdt kontrakt, i hvilket det står, att om kostnaden i verkligheten icke skulle uppgå till den uppskattade kostnaden, så skall till staten återbetalas så mycket af det lemnade anslaget, som svarar mot skilnaden; men om deremot den verkliga kostnaden går öfver den beräknade, så har man icke därför att påräkna mera i statsbidrag. Detta visar ju, att staten har en fullt betryggande förbindelse, så att staten icke blir narrad att betala mer än den verkliga kostnaden.

Den direktion, som skall stå i spetsen för ett dylikt företag, måste förbinda sig att framvisa räkningarna, för hvarje gång sådant erfordras, för att granskas af ledamöter eller tjänstemän i kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och särskildt vid dikningens afsyning för att styrka den verkliga kostnaden, och finge man icke tro på dessa personer, så skulle man ju antaga, att det vore oärligt folk, som insattes i en direktion för att förestå och utföra ett dylikt företag. Då nu sådana föreskrifter finnas i kontrakten, så anser jag icke, att någon fara förefinnes för att staten i denna del skall blifva kuggad. Jag har sjelf ganska mycken erfarenhet i denna sak, emedan jag haft den äran att vara ordförande i direktionen för ett sådant företag. Kostnaden i detta var uppskattad till 30,000 kronor, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nedsatte beloppet till 24,000 kronor och beviljade i bidrag  $\frac{1}{4}$  deraf eller 6,000 kronor. Jag förde räkenskaperna och kunde med siffror och verifikationer visa, att det hela kostade öfver 30,000 kronor, men vi fingo det oaktadt blott  $\frac{1}{4}$  af 24,000.

Då man har en sådan erfarenhet, kan man icke gerna gå in på de farhågor, som statsutskottet i allmänhet och särskildt den siste talaren har framhållit. Jag kan icke begripa annat, än att fullt betryggande föreskrifter för staten redan finnas, ty under arbetets fortgång kommer en kapten eller major från väg- och vattenbyggnadscorpserna en à två gånger om året för att besigtiga detsamma, och sedermera, då det är färdigt, komma de dessutom och afsyna det. Enligt hvad jag hört om äldre dylika företag, så efterses det minst en gång hvar tionde år, huru diken underhållas. I vanliga fall stå ju diken åtminstone på någorlunda fast mark i tio år.

ehuru stundom — det medger jag — icke så länge, men om intressenterna vilja hafva nytta af ett företag, på hvilket de nedlagt så mycket penningar och mycket mer än staten, så ligger det ju i hvarje jordegares intresse att se till att dikena uppehållas så, att vattnet går undan.

Jag yrkar fortfarande afslag å statsutskottets betänkande och bifall till herr Nilssons m. fl. motion.

Herr Husberg: Herr talman, mine herrar! Hufvudpunkten i den föreliggande frågan är icke den, huruvida den så kallade frostminskningsfonden skall höjas från 200,000 till 300,000 kronor, utan sjelfva kärnpunkten är, huruvida statens anpart i de enskilda torrlägningsföretagen bör bestämmas till en tredjedel. såsom förhållandet är för närvarande, eller, på sätt motionären i denna kammare föreslagit, höjas till hälften. Gifver man motionären rätt i denna senare del, då blir af naturliga skäl en förhöjning af sjelfva fondens belopp nödig.

Hvad nu beträffar den allmänna betydelsen af dessa frostminskningsföretag, om hvilka nu är fråga, så har förut under diskussionen framhållits, hvilken roll dessa företag spela särskildt för Norrland. Hvad Norrbotten beträffar, som jag närmast känner till, så har der mångfaldiga gånger uttalats både enskildt och i offentlig framställning, att bland alla de åtgärder, som statsmagterna vidtagit till befrämjande af odlingen deruppe i denna nordliga bygd, få kunna i vikt och värde jemföras med det understöd, staten lemnar till ifrågasvarande slags företag. Men, herr talman, jag är öfvertygad, att frostminskningsfonden har sin stora betydelse icke blott för Norrbotten eller för Norrland ensamt, utan äfven för stora och vidsträckt delar af vårt land i öfrigt. Detta visar sig bland annat äfven deraf, att vid föregående riksdagar motioner i samma syfte som den nu väckta framkommit icke blott från norrländingar, utan också från representanter för andra landsdelar än Norrland. Jag tror derfor att vi kunna säga, att denna fråga är af intresse för hela riket. Naturligtvis fins det delar deraf, som icke kunna anlita denna fond, men i stort sedt sträcker sig nog intresset utöfver så godt som hela vårt land.

Det är naturligtvis en ganska svår sak att säga, huruvida en viss anpart, som skänkes af staten till ett visst företag, är lagom och väl afvägd. Derntinnan kan man hafva olika uppfattningar. Efter min åsigt är verkligen detta statsbidrag af en tredjedel alltför litet. Jag tror, att man kan komma till denna uppfattning redan vid ett allmänt öfvervägande af de förhållanden, som i denna sak äro i fråga. Man må nemligen erinra sig, att det vid dessa frostminskningsföretag först och främst icke är fråga om att vinna mark för omedelbar odling. Afsigten med dessa företag är icke och får, enligt de för fondens användning gällande föreskrifter, icke vara att förvärfva odlingsmark såsom sådan. Ändamålet är endast och alle-

*Ang. anslaget  
till frost-  
läändighetens  
mnskande  
m. m.  
(Forta.)*

*Ang. unslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

näst att minska frostländigheten, och det har vid många riksdagar förut upprepats och betonats, att fondens användning skall skarpt begränsas till detta syfte. Klart är emellertid, att, när resultatet af dessa företag för den, som verkställer dem, icke kan omedelbart framträda i något direkt förvärf af odlingsmark eller dylikt, när fördelarne således äro mera indirekta, företagsambetslustan i viss mån hämmas, och att därför landtmannen behöfver en viss, ej alltför obetydlig uppmuntran för att gripa sig an. Men att denna tredjedel, som staten beviljar, är på det hela för ringa, framgår också af en annan omständighet. De sankmarker, om hvilka här är fråga, äro ofta — åtminstone i Norrland och jag tror äfven annorstädes — så pass vidsträckt, att företagen i och för sig blifva ganska dyrbara och kostsamma. Och slutligen erinrar jag om den omständigheten — detta gäller särskildt Norrland, men antagligen äfven andra delar af riket — att delegarne i de byar, som skola verkställa dessa utdiknings- och torrlägningsföretag, mången gång äro både få och fattiga.

Man får redan af dessa omständigheter den uppfattningen, att den tredjedel, som staten gifver, är skäligen knappt tillmätt. Och hvad man sålunda finner sig kunna antaga, det får man bekräftadt, då man på ort och ställe talar med dem, som hafva praktisk erfarenhet i denna sak. Då får man höra ett allmänligt tal, att den anpart, staten ger till dessa företag, är för låg. Och att detta icke är ett tomt tal, visar sig mångfaldiga gånger, då det debatteras, om det eller det företaget skall sättas i verket, och då man mången gång drager sig undan, därför att man anser understödet vara för ringa. Ja, det har händt i Norrbottens län, att frostminskningsföretag varit af landbruksingeniör undersökta, planer och kostnadsförslag upprättade, ansökan om statsbidrag gjord hos Kongl. Maj:t, samt till och med statsbidrag anvisadt, men när kontraktshandlingarna kommit från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har man i sista ögonblicket dragit sig tillbaka, ej vågat sig på företaget, därför att hjälpen var för ringa. Under loppet af detta år 1897 har länsstyrelsen i Norrbottens län fått skicka tillbaka till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kontraktshandlingarna i fyra sådana här särskilda ärenden, af det skäl som jag nämnt. När det sker så i fall, der man gått så långt och som ligga färdiga till utförande, kan man lätt förstå, huru det skall vara i en mängd andra fall — de krypa i skrinet redan i början, stanna i stöpet, därför att det icke anses vara lönt att tänka på saken.

Det är påtagligen icke lätt att bevisa, att en viss anpart eller proportion är liten eller för liten, men det jag anfört utvisar, synes mig, att anparten bör höjas. Och det är, som sagdt, icke blott för Norrbottens län detta behof framträder, utan det är äfven från andra håll som samma yrkande göres. Öfver hufvud framkomma sådana påståenden från sådana trakter, der jordvärdet är ringa.

När det nu är fråga om att höja fonden, kan man säga: huru

långt skall man gå, till hälften, eller till tre fjerdedelar, såsom motionären i Första Kammaren föreslagit? Ja, detta är en smaksak. Jag håller före, att man handlar skäliligast och mest välbetänkt, om man nu tager det mindre, såsom herr Nilsson begärt, och således höjer statsbidraget från en tredjedel till hälften, det vill säga med en sjettedel. Statsutskottet har visserligen sagt, att om man höjer bidraget, har man icke någon garanti för att i det särskilda utdikningsföretaget föreligger ett så starkt enskildt intresse, att företaget kan vara förtjent att komma till stånd. Detta är en anmärkning, som utan tvifvel kan framställas emot herr Fagerholms förslag att höja statsbidraget till tre fjerdedelar af den beräknade kostnaden, men näppeligen kan den göras emot herr Nilssons motion, som endast afser att höja bidraget från en tredjedel till hälften.

Nu skulle man naturligtvis kunna säga: är det antagligt, att denna sjettedel, med hvilken man skulle öka statsbidraget, skulle kunna hafva en så kraftfull verkan, att den kunde uppmuntra och bringa till verkställighet företag, som eljest icke skulle komma till stånd? Härpå är svårt att svara, men jag tror, att den ifrågavarande förhöjningen skulle hafva ett mycket välgörande inflytande. Det händer lätt, att en jemkning eller ändring icke ser betydlig ut på papperet, men att det dock är just *den* lilla ändringen, som behöfs för att göra en viss anordning effektiv och verkksam. Och efter allt hvad jag förnummit, håller jag före, att denna förhöjning skulle visa sig mäktig att medföra den effekt man åsyftar.

Det kan visserligen sägas: det kan blifva för mycket på vissa håll, alla orter äro icke i behof af lika stort understöd. Herr Pehrson i Törneryd antydde ock, att förhållandena vore så skiljaktiga å olika orter. Visserligen; men jag tror dock icke, att skiljaktigheterna äro så oerhördt stora, efter hvad jag tyckt mig höra från andra trakter, såsom från Vermland, Kopparbergs län, Småland m. m. För öfrigt, om någon ojämnhet skulle uppstå, så står det ju ej i menskelig magt att träffa en proportion, som i alla möjliga fall skall slå ut på enahanda och lika sätt. Man får se saken i stort, i genomsnitt.

Det skulle efter min uppfattning vara synnerligen glädjande, om kammaren ville fatta ett beslut sådant som jag nu förordat. Det ändamål, som skali tjenas, är verkligen godt och ädelt. Det nämndes nyss, att ändamålet är produktivt i alldes särskild bemärkelse, och detta kunna vi ju alla erkänna. Jag vill också säga, att i denna sak ligger ett *allmänt* intresse af allra största betydelse. Jag tänker då ej blott på utdikningar i Norrland och att de blifva af betydelse för landet i öfrigt, utan äfven på dem, som ske här nere i landet. Man kan ju visserligen säga, att det är en subvention åt *enskilde*. Ja, låt så vara, att det är ett understöd till enskilde, men det är dock icke ett *blott* enskildt intresse, som befrämjas. Här gäller det odlingens befrämjande öfver hufvud. Den, som bryter bygd i utmarkerna eller utdikar en frostförande myrmark, han ökar national-

*Ang. anslaget till frostländighetens minskande m. m.*  
(Forts.)

*Ang. anslaget  
till frost-  
vårdighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

förmögenheten, stor sak om han för egen del blir fattig eller rik på företaget. Den eröfring, han gjorde från ödemarken, var ej blott, såsom här förut blifvit nämndt, en landvinning för honom sjelf, utan, jag skulle vilja säga, en hela landets vinning. Derfor föreligger här ett allmänt intresse i den eminentaste grad.

Jag har endast några få saker att tillägga. Statsutskottet har ej ansett sig kunna biträda motionärernas förslag. Jag tror dock ej, att statsutskottet i och för sig har ställt sig ovänligt mot detta förslag. Det vore för öfrigt onaturligt, om statsutskottets ledamöter skulle se det med oblida ögon. Nej, det tror jag visserligen icke, men jag kan mycket väl förstå och respektera statsutskottets ställning. Det är ej så godt för utskottet att på enskilda motionärens framställning ändra vilkoren och höja fondens belopp m. m.

I afseende på statsutskottets motivering skulle jag dock vilja anföra en sak. Jag berörde nyss hvad utskottet yttrat om det enskilda intresse, som borde kunna påvisas i företaget. Jag skulle också vilja säga något med afseende på statsutskottets yttrande om kontrollen. Herr Pehrson medgaf nyss, att statsutskottets yttrande kanske ej vore fullt exakt, då det säger, att ifrågavarande företag ej äro underkastade någon kontroll. Så vidt jag kan förstå, äro de föremål för en kontroll så omfattande man kan begära. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen indelar sina distrikt efter särskilda årsperioder, så att de särskilda utdikiningslägenheterna blifva af styrelsens tjänstemän inspekterade, jag tror, hvart tionde år. Jag har erfarit från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att styrelsens generella omdöme är, att underhållet af utdikiningslägenheterna är tillfredsställande. Det uppgafs der, att under år 1896 inspekterades i Kopparbergs län trettiofem sådana frostutdikiningsföretag. Det var naturligtvis i ett och annat fall skäl till anmärkningar. Somliga underhöllas alldeles utmärkt. Endast i två fall kunde besigtningmännen säga, att underhållet var dåligt. I Norr- och Vesterbottens län inspekterades samma år tjugunio slika lägenheter. Ingen af dem fick så strängt betyg som de två lägenheterna i Kopparbergs län. I allmänhet var underhållet tillfredsställande. Och om också i ett eller annat fall anmärkningar framställdes, så voro de dock ej af någon genomgripande betydelse.

Jag skulle således med hvad jag nu sagt vilja yrka, att kammaren i likhet med Första Kammaren ville biträda det förslag, som herr Nilsson framlagt. Jag nämnde Första Kammaren. Det kunde ju vara frestande att använda den omständigheten, att Första Kammaren beslutat i enlighet med herr Nilssons förslag, såsom ett slags motiv för en vädjan till herrarne. Men Första Kammarens beslut fattades, då det icke var, tror jag, mera än femtio ledamöter närvarande, och därför vill jag icke använda det på sådant sätt, allra helst som jag är öfvertygad, att denna sak bör förordas och gå fram genom de skäl den har i sig sjelf. De skälen äro efter min upp-

fattning starka nog. Jag ber att få förena mig i det yrkande motionären gjort.

*Ang. anslaget till frostlindighetens minskande m. m.*  
(Forts.)

Med herr Husberg instämde herrar *Collander, Lovén, Hazén, Bengtsson* i Häradsköp, *Wiklund, Wavrinsky, John Olsson, Jansson* i Krakerud, *Wallmark, Ryding, Dahlstedt, Öberg, Odqvist, Zotterman, Thor, Styrlander, Svensson* i Karlskrona, *Centerwall, Sundström, Emthén, Byström* och friherre *Bonde*.

Herr Bergendahl: Herr grefve och talman, mine herrar!

Att statsutskottet kommit till ett sådant resultat vid dessa förevarande motioners behandling, som utlåtandet visar, förundrar mig icke alls. Det är ju alldeles gifvet, att statsutskottet, som måste iakttaga den största sparsamhet med statens medel, skall vara tveksamt att på enskild motionärs framställning dels höja anslaget med 100,000 kronor, dels förändra villkoren för detta anslags beviljande. Men om nu Andra kammaren skulle hafva en annan åsigt än statsutskottet, förmodar jag att icke de ärade statsutskottsledamöterna skola på något sätt känna sig vredgade deröfver.

Det har talats så mycket om att detta anslag skulle företrädesvis beröra Norrland och vara uteslutande en norrländsk fråga. Jag vågar protestera deremot. Det har framhållits af en norrlandsrepresentant, att den gäller hela landet, ej blott Norrland, och instämmer jag häruti. Om ock nu förhållandet skulle vara det, som erfarenheten visar, att större delen af detta anslag verkligen stannar i Norrland, så hyser jag för min del icke den ringaste afvoghet mot att norrländingarne i detta hänseende få brorslotten, ja, mera än brorslotten.

Här har framhållits af en ledamot af statsutskottet på blekingebänken, att kostnadsförslagen i allmänhet äro otillförlitliga. I detta afseendet får jag påpeka, att kontrollen numera är af mycket strängare art än förut. Förr var väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ensam, nu är det äfven landtbruksstyrelsen, som granskar förslagen.

Det nämndes ock, att man icke kan veta, om ett sådant företag kommer att ega bestånd: det kan komma att förfalla. I detta hänseende är dock förhållandet, att vid de företag, der det är flere delegare, och i de flesta fall är så förhållandet, i sammanhang med ansökan om understöd en förening af delegarne ingås, hvarigenom dessa hålla reda på hvarandra, att icke dikningsföretaget skall förfalla, utan ega bestånd.

Äfven har man velat likställa detta anslag med de lån, som lemnas af odlingslånefonden. Men detta är ju en helt annan sak. Sådana företag som de nu ifrågavarande tillföra icke deltagarne direkt någon förmån genom vinnande af åker, utan endast indirekta fördelar, hvilka tillfalla äfven många andra i orten boende, som icke äro delegare i företaget.

Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)

Jag ber att få uttala mina varmaste sympatier för herr Nilsons motion och ber att få förena mig med dem, som till densamma yrkat bifall.

Herr Kihlberg: Det är naturligt, att denna fråga skall uppväcka ett allmänt intresse icke allenast här i kammaren, utan i hela landet. Ty den är af stor och allmännyttig betydelse, och säkert är, att de medel som användas för dylika företag äro af stor nytta för landet. Men herrarne må besluta hvilken proportion som helst för statsbidraget — det må vara en tredjedel af hela kostnaden, eller hälften, eller tre fjerdedelar — så tror jag att man ändock icke kommit frågans hufvudpunkt in på lifvet. Den har en annan och djupare betydelse, när man skall bestämma, huru dessa understöd skola rättvisligen komma det ena eller andra företaget till del.

När denna fond skildes ifrån den äldre fond, hvarur förr lemnades medel till odlingsföretag, så blef denna fond afsedd att användas till understödjande af »torrläggning af sådana vattensjuka marker, som, utan att kunna med fördel odlas, sprede frostsador öfver omgifvande nejd». Nu vet hvar och en, som har något reda på dylika företag, att det är endast ett fåtal, der endast sådana marker som omnämnts ingå i företaget. Detta gjorde, att fonden ganska litet blef använd. Sedan beslöt Riksdagen 1891 att förändra titeln för detta anslag, nemligen att det skulle lemnas anslag till »myrtdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål vore att minska frostländigheten för närliggande bygd».

När sålunda denna fond fick en vidsträcktare användning än förut, var det gifvet, att vid statsanslags lemnande till dylika afdikningsföretag skulle äfven odlingsbara marker blifva berörda. Nu kan väl sägas, att i de flesta af dessa företag ingå sålunda odlingsbara marker i mer och mindre utsträckning. Nyttan af ett sådant företag kan sålunda vara så stor genom vinnandet af odlingsbar mark, att hela omkostnaden kan vara dermed betald. Deremot finnas ju andra företag, der sådana marker, som icke anses dugliga för odling, utan endast för skogsplantering, ingå i betydligare utsträckning eller nära nog omfatta hela området. Om man nu bestämmer en tredjedel, eller hälften, eller tre fjerdedelar såsom statsanslag till dylika företag, kunna herrarne lätt inse, huru oproportionerligt i alla fall detta statsbidrag blir i ena och andra fallet. Jag tror därför, att herrarne icke lösa denna svårlösta fråga på det sättet, att man höjer statsanslaget till dylika företag från en tredjedel till hälften eller tre fjerdedelar. Ty detta understöd kommer i alla fall derigenom att blifva betydligt olika i det ena och det andra fallet.

Det är med anledning häraf som statsutskottet, såsom frågan nu föreligger, icke har kunnat vara med om att göra den förändring, som motionärerna föreslagit. Det fordras nemligen, efter mitt förmenande, en mycket allvarsammare utredning för att man skall



komma till rätta dermed. För att kunna få en rättvis fördelning af detta anslag måste, föreställer jag mig, i hvarje särskildt företag den mark, som icke anses duglig till odling, särskiljas och beloppet af understödet lemnas just till denna del. Då är jag villig att vara med om en höjning af anslaget till utdikning af just sådana marker i ganska stor utsträckning, ja, nära nog till hela kostnaden. Men huru är det nu? Om man tänker, att ett sådant utdikningsföretag kostar 150,000 kronor och dervid ingår odlingsbar mark, som genom afdikning vinner ett odlingsvärde af 100,000 kronor, och statens bidrag utgör 50,000 kronor, så kan man säga, att den öfriga delen eller den mark, som icke är till odling tjenlig, skulle icke behöfva bidraga med något annat, utan att den vore en vinst på företaget. Dermed ville jag hafva påvisat, att hvilken siffra, herrarne än må sätta såsom bestämmande för staten vid dessa företag, en tredjedel, eller hälften eller tre fjerdedelar, träffar man dock icke någon rättvis proportion i fråga om understöd till det ena eller andra företaget. Derför gjorde, tror jag, Riksdagen klokast i att icke nu göra någon förändring i fjorårets beslut, utan fasthålla då fastslagna villkor, till dess grundlig utredning kommit till stånd och man tagit i betraktande de förhållanden, jag här påpekat. Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande i 3 och 4 punkterna.

*Ang. anslaget till frostländighetens minskande m. m. (Forts.)*

Herr Elowson: Det är bekant, att i hela vårt land finnas vidsträckta vattensjuka marker, hvilka såsom frostförande besvära och äro till olägenhet för omgifningen. Detta känner hvar och en. Sådana marker — mossar, myrar och hvad man kallar dem — finnas icke allenast i mellersta och södra Sverige, utan i stor mängd i nordligaste delen af landet. Särskildt känner jag landets beskaffenhet i detta hänseende inom Norrbottens län, emedan jag för ungefär 30 år sedan genomvandrade hela detta landskap och vet, att der finnes en massa vattensjuka marker, som sprida frost omkring sig.

En talare på luleåbänken framhöll, att de anslag, som beviljas för frostförminskningen i Norrland, vore väl använda. Jag skall be att också få vitsorda detta.

Afven denna sak har emellertid, såsom andra, två sidor. Det har under en följd af år beviljats anslag såsom understöd för myr-utdikningar och vattenaftappningar till ett visst belopp utan återbetalningsskyldighet. Förr lemnades dels anslag utan återbetalningsskyldighet, dels lån mot billig ränta. Nu skall man fästa afseende vid det sakförhållande, att aftappning af myrarna befrämjar två skilda mål, nemligen: dels minskas frostländigheten för omgifvande nejder, dels vinnes genom denna aftappning mark, som är mer eller mindre tjenlig för kultur. Genom att således aftappa dessa vattensjuka marker vinner man odlingsbara fält. Då uppstår den frågan, som talaren på luleåbänken mycket riktigt vidrörde: äro vi icke här inne på en subvention åt enskilde? Det är en fråga, som förtjenar att tagas i noggrant öfvervägande och som gör, att jag är

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.*

(Forts.)

synnerligen tveksam, innan jag beträffande densamma går att lägga mitt votum i urnan.

Då jag ser, att herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet är närvarande, skulle jag vilja till honom rigta en vördsam anhållan att taga frågan om händ och lemna utredning till nästa Riksdag angående det, som här betecknats såsom kärnpunkten i denna fråga, nemligen om staten skall bevilja anslag till en tredjedel eller till hälften af den beräknade kostnaden. Då man icke kan se bort från den synpunkten, att här är fråga om statsunderstöd åt enskilda företag, har jag för min del många principiella betänkligheter mot att höja proportionen af anslaget till så mycket som hälften af den beräknade kostnaden. Men om regeringen efter utredning framlägger ett förslag och visar, att det är för landets kultur, i synnerhet i de norra orterna, af behovet påkalladt, skall jag med nöje vara med om att rösta för denna proportion. I motionerna har föreslagits af den ene motionären hälften, af den andre tre fjerdedelar; för närvarande beviljas anslag till en tredjedel af den beräknade kostnaden. Jag har med uppmärksamhet läst allt, som rörande denna sak meddelas i motionerna, men har icke funnit något skäl förebragt för den ena eller andra siffran.

Sammanfattar jag detta, herr talman, framgår, att jag är en synnerligen varm vän af att anslag beviljas för myrutdikning och landets odling på den vägen; men jag hyser betänkligheter mot att lemna åt enskilda företag så stort anslag som ända till hälften af kostnaden. Jag skulle därför, som nämnts, vilja uttala den vördsamma anhållan, att herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet ville med sitt kända intresse för landets väl till nästa Riksdag utreda frågan. Kommer då från regeringen en proposition, som förordar statsanslag till hälften af kostnaden, skall jag med nöje rösta därför.

Herr O. Erickson i Bjersby: Det kan, då man läser statsutskottets förevarande betänkande, tyckas, som om vid behandlingen i utskottet af den föreliggande frågan der ej skulle hafva höjt sig en enda röst till förmån för de i ämnet väckta motionerna. Jag anser mig därför både berättigad och skyldig att nämna, att jag inom utskottet uttalade mig till förmån för motionernas syftemål, och att jag derved vann understöd äfven af några andra medlemmar af utskottet. Motionerna saknade sålunda ingalunda sympatier inom utskottet. Men såsom frågan då förelåg, ansåg jag mig icke böra framställa något yrkande och kunde följaktligen ej heller reservera mig mot utskottets hemställan.

De skäl, som föranledde mig att inom utskottet uttala mig på sätt, jag nu omförmält, voro grundade på af mig vunnen erfarenhet från mina egna bygder, d. v. s. från Småland. I denna provins finnas vidsträckta mossar, som icke äro odlingsbara, men hvilka helt säkert, om villkoren för erhållande af statsbidrag för ändamålet utan återbetalningsskyldighet blefve lindrigare och mera fördelaktiga än

nu, skulle torrläggas för minskande af frostländigheten för kringliggande bygd. Så länge nu stipulerade vilkor för erhållande af statsbidrag för ifrågavarande ändamål äro gällande, kan åtminstone icke jordbrukaren i allmänhet inom min ort tänka på att söka erhålla något af detta anslag, ty de äro i allmänhet alltför fattiga för att sjelfva kunna bidra till dessa arbetens utförande med så stor del af kostnaden som  $\frac{2}{3}$ , hvilket de nu måste göra, om något statsbidrag skall erhållas. Säsom bevis för riktigheten af detta påstående vill jag nämna, att, om jag minnes rätt, år 1895 af detta anslag utlemnades till hela den del af Sverige, som ligger söder om Dalelfven, endast 1,400 kronor, deraf 700 kronor till Kronobergs län och 700 kronor till Kopparbergs län, medan den öfriga delen af årsanslaget förmodligen utanordnades till Norrland. Icke bristande intresse för torrläggning af vattensjuka marker i de sydligare delarne af landet var orsaken till att så ringa anspråk på anslag för ändamålet derifrån framställes, utan endast den omständigheten, att egna kostnaderna för torrläggningen af dylik mark, hvilken lemnar allenast en, om jag så får uttrycka mig, indirekt fördel, icke kunnat af jordegarna bestridas. Naturligtvis intresserar sig Norrland varmt för frågan, ty den torde beröra denna landsdel ännu mera än andra trakter af landet. Men i hvarje fall är enligt min uppfattning en ändring i den riktning, motionärerna föreslagit, fördelaktig för landet i sin helhet.

Man har sagt, att det skulle vara svårt att lösa denna fråga, emedan vid sådana företag som dessa i allmänhet äfven ingår sådan jord, som lämpar sig till odling, äfven om man hufvudsakligen afsett endast att torrlägga marker för att minska frostländigheten för omkringliggande trakter. Det är möjligt, att stundom så är fallet. Men då bör också enligt min mening vederbörande förrättningsman vid uppgörandet af kostnadsförslaget och planen för företaget särskilja dessa frågor, d. v. s. uppgöra särskilda kostnadsförslag för de olika slagen af mark, i hvilket fall väl sökanden kan erhålla statsbidrag för den del af företaget, som endast afser minskning af frostländigheten för omkringliggande bygd, men icke torrläggning af mark, som lämpar sig för odling, för hvilken senare del af företaget jordegaren kan erhålla lån ur odlingslånefonden på därför stadgade vilkor.

Om beloppet af den nu ifrågavarande fonden sättes till 200,000 eller 300,000 kronor, betyder icke för tillfället så mycket. Frågans kärnpunkt är verkligen, säsom landshöfding Husberg sagt, den, huruvida man vill ändra vilkoren för erhållande af lånen och, så att säga, göra dem billigare. Det ankommer nemligen på kommande Riksdagar att tillse, att, derest anspråken på statsbidrags erhållande komma att stiga, hvilket är antagligt, i fall vilkoren för deras erhållande blifva för jordegarna fördelaktigare, desamma må kunna tillgodoses genom ökad statsanslag för ändamålet, i den mån sådant kan finnas lämpligt.

*Ang. anslaget till frostländigheten minskande m. m.*  
(Forts.)

*Ang. anslaget  
till frost-  
ländighetens  
minskande  
m. m.  
(Forts.)*

Nu har herr Nilsson yrkat bifall till sin motion, i hvilken föreslagits, icke allenast att anslagssumman skulle höjas från 200,000 kronor till 300,000 kronor, utan äfven att den, som ville utföra ett dylikt företag, skulle erhålla hälften i stället för en tredjedel af kostnaderna derför ersatt genom statsbidrag. Jag har för min del icke anledning till annat än att önska hans förslag framgång äfven i denna kammare; och jag tager mig derför friheten yrka bifall till detsamma.

Herrar Andersson i Löfhult och Petersson i Boestad förklarade sig instämma häruti.

Öfverläggningen var slutad. Efter det talmannen till proposition upptagit de båda yrkanden, som derunder förekommit, dels om bifall till utskottets hemställan i förevarande punkter, och dels om bifall till herr Nilssons i Skrafvelsjö i ämnet väckta motion, biföll kammaren nämnda motion.

## § 12.

*Ang. ändring  
i villkoren  
för lån från  
odlingslåne-  
fonden.*

Till behandling förekom härefter statsutskottets utlåtande no 24, angående väckta motioner om ändring i villkoren för lån från odlingslånefonden.

Efter uppläsande af utskottets hemställan, deri utskottet afstyrkt bifall till ifrågakvarande motioner, lemnades ordet åt

Herr Nordström, som yttrade: Herr talman, mine herrar! I våra dagar ordas mycket såväl i tal som skrift om våra slumrande millioner. Ibland dessa slumrande tillgångar torde våra vidsträckta mossar och sankmarker intaga ett utaf de mest beaktansvärda rummen. För att i någon mån kunna tillgodogöra dessa tillgångar, beslutade 1883 års Riksdag inrättandet utaf den s. k. odlingslånefonden, som ju afsåg att medelst lån på förmånliga villkor för den enskilde underlätta möjligheten att verkställa vattenregleringar och odlingar, som derföretan för honom varit omöjliga att åstadkomma. Emellertid ha, tid efter annan, villkoren för låns beviljande ur denna fond blifvit så tillspetsade, att det i närvarande stund är förenadt med de största svårigheter att utbekomma och tillgodogöra ett lån ur nämnda fond. Det är för att råda bot på detta missförhållande, som jag tillåtit mig väcka den nu föreliggande motionen.

Min motion sönderfaller uti fyra särskilda delar. Uti den första punkten, som nära sammanfaller med annan motion, väckt inom Första Kammaren utaf herr Fagerholm, föreslår jag, »att lån må beviljas ur fonden, äfven hvad vidkommer redan odlad mark, så snart vederbörande myndigheter vitsordat, att jordförbättringens värde med tjugofem procent öfverstiger låneunderstödet belopp». Säsom herrarne alla känna, beslutades vid 1895 års riksdag, »att jord-

förbättringen bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp», så snart det gäller redan odlad mark. Emot herr Fagerholms och mitt sammanfallande förslag invänder utskottet, att den tidrymd, som sedan förändringen förflutit, är allt för kort, för att derunder någon erfarenhet skall hafva förvärfvats om de nya föreskrifternas verkan. Ja, nog medgifves, att tidrymden icke är så synnerligen lång, men deremot äro verkningarna redan nu alldeles tillräckligt konstaterade för att påfordra en ändring. Utaf landtbruksingenjören inom Stockholms län har jag blifvit underrättad derom, att utaf *alla* de vattenregleringsföretag, som af honom blifvit handlagda sedan den skedda förändringen, *icke ett enda* befinnes i det predikament, att det kan komma i åtnjutande af lån ur odlingsfonden. Samma erfarenhet har jag från min egen hembygd, och jag är öfvertygad om att liknande erfarenheter blifvit gjorda litet hvarstädes inom Sveriges bygder. Hvertill tjenar då odlingslånefonden? Då kan man ju lika gerna slopa densamma helt och hållet. Det har ock visat sig, att under de två sistförflutna åren endast en del af de tillgängliga medlen kommit till användning.

Naturligtvis infördes den skedda förändringen i lånevilkoren för att skydda intressenterna från förluster och förutvarande inteckningshafvare gent emot den s. k. tysta förmånsrätten. Men huru har detta lyckats? Jo, under det att jordvärdena under de sistförflutna 20—25 åren faktiskt nedgått med 25 à 50 procent, så kringgår man den ifrågavarande förändringen i vilkoren genom att uppskatta jordförbättringen till dubbla eller tvådubbla värdet af det verkliga. Eller ock belägger man plankartorna med grön i stället för med gul färg. Såsom herrarne nogsamnt känna, betecknar den gröna färgen äng eller icke odlad mark och den gula färgen åker eller redan odlad mark. Men enligt nu gällande bestämmelser, erhåller man ju hela det uppskattade förbättringsvärdet i lån för icke odlad mark eller den med grön färg betecknade. Man skall antagligen invända, att planer och kostnadsförslag äro underkastade kontroll af såväl kongl. landtbruksstyrelsen som kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men jag ber att i så fall på förhand få upplysa derom, att jag hört mig för hos båda dessa embetsverk, och de äro samstämigt på det klara med, att den senast beslutade förändringen rörande vilkoren för lån ur odlingsfonden är alldeles ohållbar. Man kunde verkligen haft skäligen anledning vänta, att utskottsafdelningen gjort sig mödan inhemta dessa myndigheters omdöme — och utskottets hemställan hade måhända blifvit något annorlunda. Nu vädjar jag till herrarnes rättskänsla: kan det vara Riksdagen värdigt att vidblifva en författning, om hvilken man vet, att den endera kringgås eller, om man vill handla ärligt, i de flesta fall omöjliggör låns beviljande ur fonden. Emellertid tackar jag utskottsafdelningen därför, att den uti sitt betänkande låtit införa så väl min som herr Fagerholms motivering rörande denna punkt, hvilket låter mig förmoda, att densamma åtminstone haft en förmimelse af

*Ang. ändring i vilkoren för lån från odlingslånefonden.*

(Forts.)

*Ang. ändring i villkoren för lån från odlingslånefonden.* att icke allt är väl bestämdt såsom det nu är. Då jag dessutom låtit mig berättas, att inom utskottet allvarliga röster blifvit höjda för syftet i min motion, så låter detta mig hoppas på bättre lycka nästa gång.

(Forts.)

Andra punkten i min motion afser annuitetens nedsättning från 8 till 6 procent. Härför svarar utskottet helt summariskt, med stöd af 1895 års beslut, att en förlängning af odlingslåneans amorteringstid ingalunda synes vara att eftersträfvä. Männe detta? Nog veta vi, att det vore bäst för våra jordbrukare, om de vore i den lyckliga belägenhet att kunna verkställa odlingar och vattenregleringar utan lån alls eller åtminstone att kunna inbetala lånen så fort som möjligt. Men ett gammalt ordspråk säger: »Man får krypa, till dess man lär sig att gå.» Så äfven här. Jordbrukets konjunkturer äro för närvarande sådana, att dess idkare i allmänhet icke förmå iubetala en hög annuitet på sin skuld. Men om vi genom en något utsträckt amorteringstid sättas i tillfälle att förbättra våra egendomar, så torde derigenom ingen riksolycka hafva inträffat. Icke heller torde det medföra någon förlust för statsverket. Detta utgör likväl icke hufvudskalet för mitt yrkande uti denna punkt. Såsom jag uti motiveringen anført, förekommer knappast något enda vattenregleringsföretag af någon betydighet, der ej flera eller färre ecklesiastika, militie- eller andra kronoegendomar ingå såsom intressenter. Enligt nu gällande bestämmelser för lån ur odlingsfonden, amorteras dessa lån under loppet af 18 år. Detta innebär en skriande orättvisa emot de indelningshafvare och arrendatorer, som få vara med om denna amortering. Dylika jordförbättringar komma egendomen till godo för all framtid, men gagnet af vattenregleringen framträder i regel först efter förloppet af några år. Under tiden hinna de indelningshafvare eller arrendatorer, som fått vidkännas hela eller den drygaste delen af amorteringen, att försvinna, men efterträdaren skördar frukten. Härmed anser jag mig hafva visat befogetheten af mitt påstående i denna punkt.

Vidare har jag föreslagit full räntefrihet under de fem första åren i stället för, såsom nu är förhållandet, att räntan lägges till kapitalet för att sedermera tillsammans med detta i vederbörlig ordning amorteras. Häremot invänder utskottet, att en räntefot af 4 procent med fem års ränteanstånd motsvarar en effektiv ränta af 3,88 procent, samt att fem års räntefrihet skulle i högst betydlig grad nedbringa den effektiva räntan, och att till följd häraf statsverket skulle tillskyndas ränteförlust å odlingslånen. Ja — hvad mer — skulle någon så förskräcklig olycka dermed hafva inträffat? Inom andra länder göras betydliga uppoffringar i denna riktning, och man anser dessa penningar väl använda. Uti vårt graunland Danmark, som endast eger  $\frac{2}{5}$  af Sveriges befolkning och omkring en tiondedel af dess yta, der anslår Riksdagen vid pass *tre gånger* så stora summor till jordbrukets fromma i olika riktningar som vi. Inom Storbritannien och Irland erhålla jordegare och arrendatorer

försträckningar af staten på mycket förmåuliga vilkor och emot en ytterst låg ränta icke allenast till vattenregleringar och sankmarkers utdikning, utan jemväl till uppodling af högländ mark, till dräneringsföretag, till ekonomibyggnaders uppförande o. s. v. Inom Tyskland ha, sedan mer än 200 år tillbaka, fabulösa summor blifvit anslagna till liknande företag. Jag skall nu icke tala om de ofantliga summor, som blifvit använda på de större flodernas kanalisering i navigatoriskt syfte, men som på samma gång direkt medverkat till kringliggande sankmarkers torrläggning och odling. Jag vill blott påminna om hvilka storartade uppoffringar den Preussiska staten gjort t. ex. inom Rhenprovinserna och grünstrakterna emot Holland — det s. k. Ems-distriktet, der staten rent af ombesörjt sankmarkernas torrläggning på för jordegarna synnerligen förmåuliga vilkor. Äfven inom Nederländerna har staten gjort betydande uppoffringar för samma ändamål. Men då det gäller vårt kära fädernesland, som, om man undantager Finland, måhända har den proportionsvis största areal af mossar och sankmarker utaf alla länder i Europa, hvars representation måhända innesluter en större kontingent af landtmän än något annat lands och som borde försvara och befordra jordbrukets intressen — inom svenska Riksdagen, der ser det ut, som om man alldeles inte uppfattade innebörden och betydelsen af våra mossars och sankmarkers torrläggning och odling.

Jag är ingen försvarsnihilist, icke heller någon motståndare till en sann och sund folkupplysning, men det må jag säga, att om vi ha råd att offra 50 millioner årligen på vårt försvar, om vi ha råd att använda ett tiotal millioner på vårt undervisningsväsende, då borde staten äfven ha råd att offra några tusen kronor årligen i ränteförlust på beviljade odlingslån. De eröfringar, vi göra på våra odlingsfält, de förskaffa oss inga vare sig yttre eller inre fiender; de kosta svett och möda, men inte blod; de bringa välstånd inom våra hem och skulle kvarhålla mången son och dotter, som nu drifvas att under många försakelser söka sitt bröd på Nordamerikas prärier. Att mobilisera en talrik odlingscorps skulle, enligt mitt sätt att se, stärka vår motståndskraft gent emot yttre, men särskildt emot våra inre fiender långt mera effektivt än hvarje annan mobilisering. Om kung Gösta, om Linné, om Berzelius stode upp, så är jag på det lifligaste öfvertygad om att de skulle gifva mig rätt, då jag förfäktar den mening, att det kulturarbete, som bedrifves med hacka, spade och plog, är af lika stor vikt och betydelse för land och folk som någonsin det, hvilket bedrifves från katedern i våra lärosalar. Då jag hyser en sådan uppfattning, må det ingalunda förvåna, om jag med blandade känslor erfarit den likgiltighet, hvarmed vår ärade riksgäldsafdelning behandlat min motion.

Slutligen har jag föreslagit en sammanföring utaf alla nu gällande bestämmelser rörande odlingslånefonden och låns beviljande ur densamma till en ny sammanhängande författning. Detta afspisar utskottet med den förklaringen, »att, som utskottet icke till-

*Ang. ändring  
i vilkoren  
för lån från  
odlingslåne-  
fonden.*  
(Forts.)

Ang. ändring  
i villkoren  
för lån från  
odlingslåne-  
fonden.  
(Forts.)

styrker ändring i nu gällande bestämmelser, tillräcklig anledning saknas att bifalla denna hemställan». Jag vågar likväl fortfarande hysa en motsatt mening. Odlingslånefondens bildande beslutades vid 1883 års riksdag. De författningar, som med anledning häraf blifvit utfärdade, innefattande dels sjelfva grundtexten och dels tid efter annan vidtagna ändringar och tillägg, återfinnas, om jag ej misstager mig, uti ett tiotal årgångar af Svensk Författningssamling. Men detta är ingalunda nog. Sjelfva reglementet hänvisar, hvad angår lånens fördelning och in-teckning, till författningar utfärdade 1845 och 1848, d. v. s. författningar mer än 50 år gamla. Blotta genombläddrandet af registret till 50 årgångar af Svensk Författningssamling är ett ganska drygt arbete. Men att sedan genomläsa alla derunder funna författningar, som möjligen kunna ega sammanhang med bestämmelserna rörande odlingslånefonden, och derur sofra det, som nu är tillgängligt på odlingslånen, det är ett arbete, som visserligen låter sig göra för en van jurist, men för en oförfaren landtman skall det kräfvä mer arbete, än mången föreställer sig. Jag tror mig derför haft full befogenhet för min framställning jemväl i denna punkt.

Herr talman! Jag inser till fullo fäfängligheten af att nu göra något yrkande till förmån för min motion, men då en liknande framställning kommer att göras inom Första Kammaren, ber jag att få framställa yrkande på återremiss.

Herr Kihlberg: Herr talman! Jag skall icke tillåta mig att trötta kammaren med uppläsning af något längre anförande, utan endast erinra om, att så nyligen som år 1895 den nuvarande frågan blef grundligt utredd och behandlad inom Riksdagen; och då jag vidare hänvisar till de skäl, som utskottet anført i sitt betänkande, af hvilket jag tror, att herrarne litet hvar tagit del, så vill jag inskränka mig till att på grund af dessa skäl yrka bifall till utskottets förslag.

Utskottets hemställan bifölls.

### § 13.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion angående utarbetande af arrendelag;

n:o 11, i anledning af väckt motion angående utsträckning af rätten att anföra besvär öfver vissa kommunala beslut, och



n:o 12, i anledning af väckta motioner angående ändring i gällande bestämmelser om rösträtt vid val af stadsfullmäktige.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda

#### § 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>J. Hjelmérus</i>	3 dagar fr. o. m. den 25 februari,
» <i>P. Paulson</i>	8 » » » 24 »
» <i>A. Henricson</i>	2 » » » 27 »
» <i>C. A. Andersson</i> i Malmö	8 » » » 1 mars.

#### § 15.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,28 e. m.

In fidem

*E. Nathorst Böös.*